

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Första kammaren.

Nr 30.

Onsdagen den 7 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 210, till Konungen i anledning av vissa motioner avseende ändringar i gällande tulltaxeförordning och tulltaxa.

Företogs val av dels sex revisorer för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning dels ock sex suppleanter för dessa revisorer; och befunnos efter valförrättningens slut följande ledamöter av riksdagens första kammare hava blivit utsedda till

revisorer:

herr Anderson, S. Erik	med 87 röster,
Andersson, Karl E.	» 87 »
Björnsson, J. E.	» 87 »
Carlsson, Carl A.	» 87 »
Lindgren, A.	» 87 »
Strömberg, G. A.	» 87 »

suppleant för herr Anderson, S. Erik:

herr Ernfors, O. A.	» 87 »
-----------------------------	--------

suppleant för herr Andersson, Karl E.:

herr Johansson, J., i Friggeråker	» 87 »
---	--------

suppleant för herr Björnsson, J. E.:

herr Vennerström, I. T.	» 87 »
---------------------------------	--------

suppleant för herr Carlsson, C. A.:

herr Johansson, Johan Peter	» 87 »
---------------------------------------	--------

suppleant för herr Lindgren, A.:

herr Sundberg, A. L.	» 87 »
------------------------------	--------

suppleant för herr Strömberg, G. A.:

herr Hansson, Gustav W.	» 87 »
---------------------------------	--------

Vid föredragning av särskilda utskottets memorial nr 1, i anledning av remiss från kamrarna av Kungl. Maj:ts proposition nr 270, angående anslag till fraktlindring å jordförbättringsmedel, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang.
riksbankens
rätt till aktie-
förvärf i inter-
nationella
banken.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 12 maj 1897 (nr 27) för Sveriges riksbank, dels ock med förslag till lag, in-nefattande tillägg till 12 § i samma lag, m. m.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande propositioner nr 223 och 274, måtte

I) med förklarande, att Kungl. Maj:ts i nämnda propositioner framlagda lag-förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, för sin del anta-ga under punkten infört förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 12 maj 1897 (nr 27) för Sveriges riksbank;

II) besluta, att riksbanken skulle äga förvärva aktier i banken för interna-tionell betalningsutjämning intill ett belopp av nominellt tjugu miljoner schwei-ziska francs.

12 och 30 §§ i berörda lagförslag hade följande lydelse:

12 §.

Riksbanken äger att

- a) köpa — — — säljbara;
- b) genom annat avtal övertaga såväl svenska som utländska, lätt säljbara statspapper;
- c) förmedla köp och försäljning av svenska statspapper ävensom allmänna hypoteksbankens och konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer.

Riksbanken äger jämväl förvärva aktier i banken för internationell betal-ningsutjämning (Banque des Règlements Internationaux) intill belopp, som bestämnes av Konungen och riksdagen.

30 §.

Fullmäktig — — — talan.

Fullmäktig må ej vara ledamot av styrelse i annan inhemsk bank än spar-bank eller postsparbanken och ej heller i annan utländsk bank än banken för internationell betalningsutjämning (Banque des Règlements Internationaux).

Herr **Samuelson**: Herr talman! Jag ber att få framföra ett par syn-punkter beträffande detta ärende i den mån det berör Kungl. Maj:ts propo-sition nr 274.

Här föreslås ingenting mindre än att Sverige skall lämna 20 miljoner francs till den så kallade Youngbanken. Jag anser, att det kommer att innebära synnerligen betänkliga konsekvenser och att det är att göra ett riskmoment också för vårt lands vidkommande för framtiden till permanent. Det är in-genting mindre man här föreslår än ett engagerande av alla de stater, som icke haft någonting att göra med det senaste världskriget. Det har varit 2 maktgrupper, som haft konflikter med varandra, och den ena maktgruppen har nu ålagts att betala till den andra ofantliga belopp, varigenom oerhörda bördor komma att läggas på arbetareklassen, på småfolket i respektive län-der, framför allt i Tyskland.

Här har man nu från Nationernas förbunds sida, från stormakternas sida och framför allt från segraremakternas sida tydligen icke ansett sig normalt kunna gå i land med att klara upp uttaxeringarna av dessa enorma belopp från Tysklands sida, och därför söker man göra det till ett allmänt interna-tionellt intresse och man söker också draga in småstaterna till de allierades hjälp för att på detta sätt få ut det mesta möjliga och få den så kallade Youngplanens stipulationer i form av skadestånd till segraremakterna att gå

i lås. Om man tänker efter ett litet grand vad det betyder, vilka ofantliga bördor, som läggas på det tyska folkets axlar och framför allt de arbetande klasserna, småfolket, måste man säga sig, att det enbart icke kan innebära en avspänning. Även om man anser, att Youngplanen innebär relativa lättnader i förhållande till de föregående bestämmelser, som kunna ligga till grund för Tysklands betalningsskyldighet och skadestandsregleringen, måste man ändå säga sig, att det icke blir någon avspänning, utan det blir ett permanent riskmoment, som kommer att ligga där och pyra. Det kommer för framtiden icke att enbart bli ett riksmoment för Tysklands förhållande till segraremakterna, utan man söker nu också draga in de små staterna, även vårt land, för att därigenom giva de allierade makterna så mycket större garanti för att Tyskland skall betala dessa jättesummor.

Jag vill citera utskottets utlåtande, där det står på följande sätt:

»Så länge nämnda överenskommelse, även denna i allmänhet benämnd Youngplanen, är gällande, skall banken dessutom mottaga, förvalta och fördela de av Tyskland erlagda annuiteterna, övervaka och vara behjälplig med kommersialiseringen och mobiliseringen av vissa delar av desamma samt efter överenskommelse med de intresserade regeringarna utföra alla uppgifter, som stå i samband med de tyska skadeståndsbetalningarna och de därmed förknippade internationella kapitalöverföringarna.»

Det är dessa synpunkter, som utskottet framför, och de innebära ju, såsom det här står, att vårt land skall taga på sina axlar att medverka till en regelbunden betalning av dessa enorma annuiteter, *övervaka* och *sörja för kommersialiseringen* och se till, att allt detta på ett effektivt och affärsmässigt sätt kommer att gå i lås. Jag anser, att det sannerligen icke förefinnes någon som helst anledning från vårt lands sida att hjälpa segraremakterna att krasa kastanjerna ur elden. Enligt den uppfattning, som vi ha, att man sannerligen icke bör lägga skulden till världskriget enbart på ena sidan, utan att alla kapitalistiska makter, som fört krig, äro lika skyldiga, så innebär det en oerhörd orättvisa, att bara därför att den ena gruppen av makter varit den svagare, blivit besegrad, skall hela denna jättesumma läggas på denna svagare maktgrupp, som icke är ett abstrakt begrepp, utan som består av miljoner människor, fattiga arbetare, ur vilka dessa enorma belopp skola sugas ut. Jag anser, att det är vår skyldighet, och framför allt anser jag, att det är en skyldighet för dem, som äro motståndare till krig och för socialdemokraterna i denna kammare att noga betänka, vad själva saken realiter betyder och fråga sig: Vem skall betala, var skola pengarna tagas från till dessa årliga enorma annuiteter, skola vi vara med och sörja för kommersialiseringen och söka förebygga, att det icke uppstår den minsta lilla fnurra på tråden?

Såsom jag redan nämnt, anser jag, att ett bifall till detta förslag icke skulle komma att medföra någon avspänning, utan tvärtom en ökad krigsrisk. Man kan icke förutsätta, att den som är dömd att betala dessa jättesummor, alltså på grund av, att han är den svagare parten, man kan icke förutsätta, att han i längden lojalt kommer att göra det, utan den dag han känner sig stark nog att säga: Nu drager jag ett streck över det, och därmed ha vi ökat riskmomentet för krig, för ett återupprepande av världskriget.

På grund av vad jag nu anfört ber jag att få yrka avslag å utskottets förslag till lagbestämmelse i § 12 moment c) andra stycket, som jag yrkar måtte utgå, och bifall till det övriga i denna paragraf.

Vidare tillåter jag mig att beträffande utskottets förslag till ändrad lydelse av § 30 yrka bifall till följande: »Fullmäktig må ej vara ledamot av styrelse i annan inhemsk bank än sparbank eller postsparbanken.» Jag yrkar, att man sätter punkt där och att resten måtte utgå. Tillika yrkar jag, att

Ang.
riksbankens
rätt till aktie-
förväro i inter-
nationella
banken.
(Forts.)

Ang.
riksbankens
rätt till aktie-
förvärv i inter-
nationella
banken.
(Forts.)

punkt II av utskottets hemställan som lyder: »besluta, att riksbanken skall äga förvärva aktier i banken för internationell betalningsutjämning intill ett belopp av nominellt tjugu miljoner schweiziska francs», måtte utgå.

Herr **Svensson, Carl**: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; samt 2:o), av herr *Samuelson*, att utskottets hemställan skulle bifallas med utelämnande av dels 12 § andra stycket i det under punkten I upptagna lagförslaget, dels de i 30 § andra stycket av samma lagförslag förekommande orden »och ej heller i annan utländsk bank än banken för internationell betalningsutjämning (Banque des Règlemens Internationaux)», dels ock punkten II.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Samuelson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med de av herr *Samuelson* under överläggningen föreslagna ändringarna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 30, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—60.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om pension åt
fjörre dag-
lönaren K. A.
Franzén.

Punkten 61.

I en inom första kammaren av herr *Leander* väckt motion, nr 61, hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att f. daglönaren vid kronovarvet i Karlskrona Karl August Franzén finge från och med den 1 januari 1930 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension till belopp av 600 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion I: 61 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Leander**: Herr talman! Jag måste beklaga, att bankoutskottet icke heller i år kunnat bevekas att tillstyrka bifall till ett rimligt understöd åt den man, K. A. Franzén, som det här gäller. Utskottet åberopar ånyo utslutande formella skäl och ser alltså bort från de sakskalet, som ändock kunna finnas för bifall till motionen. Denne man har i över 23 år varit anställd vid kronovarvet i Karlskrona, och hade han bara stannat 2 år till, hade han varit berättigad till pension till betydligt större belopp än den summa, som i motionen begäres. Detta visste han visserligen icke, när han slutade, men om han också hade vetat det, hade han näppeligen kunnat stanna kvar på grund av försvagad hälsa. ty när man är sjuk, kan man icke arbeta. Förr hände det ganska ofta, att, om en person av en eller annan anledning slutade sin tjänst ett eller ett par år före den tid, då han var berättigad att uppbära pension, den tiden fick räknas honom till godo. Det har med andra ord medgivits, att den tjänstetid, som varit stipulerad för pensions erhållande, har ansetts såsom fullgjord av vederbörande. Men det var på den tiden, när formalismen icke var så stor som den är nu, utan då man tog hänsyn till mänskliga och humanitära krav. För min del kan det vara en tröst, att jag sökt göra, vad jag kunnat genom att jag 2 år å rad motionerat om understöd åt Franzén. Men den trösten räcker icke till för honom själv; i trots av vad jag åtgjort sitter han där ännu lika fattig och hjälpbehövande som förut. Det är dock ingenting att göra åt saken, och för att spara herr talmannen besväret att framställa proposition på ett förslag, som ändå icke skulle leda till någon påföljd, skall jag icke göra något yrkande.

*Om pension åt
förrre dag-
lönaren K. A.
Franzén.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 62—74.

Vad utskottet hemställdes bifölls.

Punkten 75.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 16, hade herr *Ström, Fredrik*, hemställt, att riksdagen ville besluta att tilldela f. järnvägsarbetaren *Sven August Karlsson-Sandberg* ett årligt tilläggsunderstöd av 700 kronor utöver den honom tilldelade pensionen.

*Om tilläggs-
understöd åt f.
järnvägs-
arbetaren S.
A. Karlsson-
Sandberg.*

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att förevarande motion I: 16 icke måtte till någon riksdagen åtgärd föranleda.

Herr **Ström, Fredrik**: Herr talman! Jag har i detta ämne väckt en motion. Det gäller en järnvägsarbetare, *Sven August Karlsson-Sandberg*, vilken i många år tjänstgjort såsom järnvägsarbetare i statens tjänst, men som på grund av en del svårigheter kommit i en alldeles särskilt ogynnsam ställning. Utskottet har icke ansett sig kunna tillstyrka motionen om ett årligt tilläggsunderstöd av 700 kronor utöver pensionen, och det tror jag beror på, att utskottet icke har behärtat de alldeles exceptionella omständigheter, som i detta fall tala till förmån för ett sådant tilläggsunderstöd. Jag måste därför något relatera, huru det förhåller sig med den gamle rallarens-järnvägsbyggarens historia.

Sandberg började sitt arbete år 1895 vid järnvägsbygget *Engelholm—Hälsingborg*. Han har sedan oavbrutet mellan nämnda år och år 1928 arbetat som järnvägsarbetare, och de järnvägsanläggningar, som han varit med om att utföra äro följande: *Engelholm—Hälsingborg, Krylbo—Örebro, Göteborg*

Om tilläggs-
understöd åt f.
järnvägs-
arbetaren S.
A. Karlsson-
Sandberg.
(Forts.)

—Uddevalla—Strömstad, Tumba—Rönninge, Järna—Uppsala, Albano, Järna—Nyköpings statsbana, Hagalund, Rönninge, Tomtebodas, Centralen, Värtan, Norrtull och Frihamnen, överallt såsom järnvägsarbetare.

Av dessa omkring 33 års arbete i järnvägsbyggandets tjänst har Sandberg på grund av brist på arbetsintyg och en ofullständig statistik inom verket, som han icke rör för, icke kunnat verifiera, genom betyg styrka mer än 26 års verksamhet. Det beror delvis på, att de statens tjänstemän, som varit arbetsledare under några av dessa år, avlidit och därför icke kunnat lämna några sådana intyg. På detta sätt har han gått miste om en tjänstetid av 6 å 7 år, ehuru det är alldeles säkert, ofrånkomligt, att han även dessa år varit arbetare i statens tjänst. Med litet god vilja tycker jag, att man bort kunna taga hans uppgift, som är fullkomligt logiskt inrangerad i de uppgifter som äro bestyrkta, för god.

Men det är en särskild omständighet, som tillkommit. Under åren 1915—1927 skadades Sandberg i arbetet och tillerkändes år 1915 en årlig livränta enligt 1901 års olycksfallslag. År 1927 tillerkändes han en livränta på 1,000 kronor enligt 1916 års olycksfallslag. Efter det senare olycksfallet blev Sandberg tilldelad ett efter hans nedsatta arbetsförmåga anpassat arbete vid statens järnvägar, och det synes bära vittnesbörd om, att hans uppgifter varit riktiga. På våren 1928 uppkallades Sandberg till vederbörande arbetsbefäl, som förklarade, att det vore bäst att söka förtidspension enligt gällande författningar därom såsom f. d. järnvägsarbetare. Vid detta samtal förklarade man, att han sannolikt komme att erhålla en förtidspension å cirka 1,000 kronor förutom de olika livräntor han åtnjöte. Vederbörande, som icke gävo något bestämt besked i alla punkter, gävo ett klart och tydligt besked, att Sandberg icke skulle mista sin olycksfallslivränta, i händelse pensionen beviljades. Nu litade Sandberg på denna muntliga försäkran, att den tillämnade pensionen skulle utgå vid sidan av hans olycksfallslivränta och begärde därför förtidspension. Det var ju ett stort misstag av honom att utan skriftligt besked, utan papper, på ett ord blott, i förtid begära denna pensionering. Det hade statens järnvägar ekonomisk fördel av, men som det sedermera visade sig, hade han själv påtaglig nackdel däraf. Om Sandberg icke erhållit nämnda försäkran, utan i stället blivit upplyst om, att livränta icke utginge vid sidan av pension, hade han aldrig begärt förtidspension. Han var inte nödsakad till det, eftersom han kunde sköta det lättare arbete, som han blivit tilldelad.

Med hänsyn till alla dessa omständigheter synes det mig — även om jag förstår, att utskottet, som har vissa strikta linjer att gå efter och vissa hänsyn att taga, icke kunnat tillstyrka bifall — som om kammaren dock borde kunna gå denna hemställan till mötes. Jag ber därför att få föreslå, att kammaren måtte bifalla den i ämnet väckta motionen och tillerkänna Sandberg ett understöd av 700 kronor årligen.

Herr Svensson, Carl: Jag är ju tacksam för det erkännande motionären givit, att utskottet egentligen icke kunde komma till något annat resultat än utskottet kommit till i detta fall. Denne man har ju faktiskt fått den pension, som efter gällande bestämmelser kan tillkomma honom.

Nu yttrade motionären, att även om han förstod, att utskottet icke kunde tillstyrka denna framställning, borde det icke vara någon risk för riksdagen att biträda densamma. Jag nödgas framhålla, att jag tror, att han även i det fallet har orätt. Det är klart, att om riksdagen skulle börja att av ömmande skäl av en eller annan beskaffenhet ge tillägg till pensioner, som utgå enligt gällande reglemente, så skulle man hamna i det rena kaos. Det skulle bli den fullkomliga godtyckligheten. Man skulle icke kunna upprätthålla någon slags

princip beträffande ett sådant förfarande, och rent administrativt måste det väl vara alldeles oriktigt, att man å ena sidan fastställer vissa pensioneringsbestämmelser, lagfäster en ordning, enligt vilken man skall pensionera befattningshavarna, men å andra sidan till detta knyter ett substitut, att riksdagen kan ge det ena eller andra tillägget till ifrågavarande pensioner.

Jag vädjar till motionären, huruvida han inte själv inser, att detta som sagt måste leda ut i det rena kaos. Det finns ingen möjlighet att slå in på en sådan väg enligt mitt förmenande. Därför tror jag, att det trots alla ömmande omständigheter i detta fall är nödvändigt att följa den linje, som utskottet gått in för och som innebär ett avstyrkande av motionen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Ström, Fredrik: Det är ju så, att det närmast gäller, huruvida man skall kunna finna de uppgifter, som fattas i den långa, långa rad av intyg beträffande en konsekvent genomlöpande arbetsanställning, som är styrkt utom på några punkter eller, om man skall kunna finna dessa luckor tillfredsställande förklarade av hans egen helt konsekventa och logiska framställning. Att det inte kan styrkas beror ju faktiskt på, att hans arbetsledare äro döda och att staten inte har de statistiska uppgifter, som kunnat ge honom möjlighet att styrka sin anställning. Hade sådana funnits, skulle han haft antalet år inne för att få en tilläggs pension.

Jag tycker, att ett bifall här inte alls behöver medföra några farliga konsekvenser. Det är endast fråga om, huruvida man kan godtaga hans förklaring, i vilken allt talar för att han talat sanning.

Herr talman! Jag måste be att få vidhålla mitt yrkande och anhåller att få komplettera det i så måtto, att, därest riksdagen bifaller min hemställan, detta understöd från och med den 1 juli 1930 måtte utgå av medel på allmänna indragningsstaten.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Ström, Fredrik*, att riksdagen skulle besluta att tilldela f. järnvägsarbetaren Sven August Karlsson-Sandberg från och med den 1 juli 1930 från allmänna indragningsstaten ett årligt tilläggsunderstöd av 700 kronor utöver den honom tilldelade pensionen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ström, Fredrik*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkten 75, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Fredrik Ströms under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att

Om tilläggsunderstöd åt f. järnvägsarbetaren S. A. Karlsson-Sandberg.
(Forts.)

Om tillägs- efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, understöd åt f. som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta järnvägs- arbetaren S. för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att fler- A. Karlsson- talet röstade för ja-propositionen. Sandberg.

(Forts.)

Punkten 76.

Ang. I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under pension åt järnvägs- nr 95 av herr Åkerberg och herr Karlsson, Gottfrid, och den andra inom andra E. Larsson. kammaren under nr 156 av herr Nilsson i Örebro m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta bevilja doktor Henrik Johan Emanuel Larsson, Örebro, en pension av 3,000 kronor per år, att utgå från den 1 januari 1931.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner I: 95 och II: 156 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herr Lindgren, som ansett, att utskottets yttrande i ämnet bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 95 och II: 156, måtte medgiva, att järnvägsläkaren Henrik Johan Emanuel Larsson finge från och med månaden näst efter den, vari han lämnade sina anställningar såsom verksläkare, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 2,400 kronor.

Herr Lindgren: Herr talman! I den nu föredragna punkten har jag tillåtit mig avge en reservation, vari hemställes, »att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 95 och II: 156, må medgiva, att järnvägsläkaren Henrik Johan Emanuel Larsson må från och med månaden näst efter den, vari han lämnar sina anställningar såsom verksläkare, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 2,400 kronor». Till stöd för denna min hemställan tillåter jag mig yttra några ord.

Doktor Larsson har under 27 år haft anställning som läkare vid statens järnvägars centralverkstad i Örebro — den största i Sverige — med en personal, som under de senaste 11 åren uppgått till omkring 1,200 personer. Endast en eller två läkare vid statens affärsdrivande verk torde hittills ha haft att svara för läkarvården för så stor personal. Under 27 år har doktor Larsson även uppehållit befattningen som läkare vid straffängelset i Örebro, därav de första 6 åren som vikarie för andra läkare, och under 16 år befattningen som läkare för postverkets personal i Örebro.

Järnvägsstyrelsen, som haft ärendet till sig remitterat, vitsordar, att doktor Larsson nedlagt ett synnerligen förtjänstfullt arbete i statens järnvägars tjänst, men kungl. styrelsen har icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionerna, huvudsakligen på grund av att doktor Larsson uppgivits vara ägare till ett kapital av 60,000 kronor och att han därför icke skulle vara i behov av understöd för sitt och sin hustrus uppehälle under deras återstående livstid. Kungl. styrelsen anser, att doktor Larssons ekonomiska villkor icke visats vara sådana, att pensionen skulle innebära en hjälp i en nödställd eller i varje fall bekymmersam belägenhet.

Jag vill ingalunda klandra järnvägsstyrelsen för att den iakttagit stor försiktighet, när det gäller understöd och pensioner, men jag vill framhålla och understryka, att kungl. styrelsen i regel brukar avstyrka sådana till befattningshavare, såväl lägre som högre, vilka icke i lag äro tillförsäkrade pension, samt att riksdagen i ett mycket stort antal fall beviljat pensioner eller understöd, som avstyrkts av järnvägsstyrelsen.

I järnvägsstyrelsens yttrande förekommer emellertid en såväl till form som innehåll märklig passus, som jag anser mig böra citera. Järnvägsstyrelsen yttrar:

»Med hänsyn till de relativt låga arvoden, som utgått till honom — d. v. s. till doktor Larsson — i hans egenskap av fängelseläkare och läkare för postpersonalen, torde få antagas, att fullgörandet av dessa uppdrag icke tagit hans tid i anspråk i någon mera avsevärd omfattning.

Vidkommande hans anställning såsom järnvägsläkare har uppgivits, att denna ofta krävde en daglig arbetstid av 4 till 5 timmar. Ehuruväl sålunda icke av motionärerna uppgivits, att den dagliga arbetstiden *i regel* uppgått till nämnda antal timmar, vill styrelsen dock här erinra, att personalstyrkan vid huvudverkstaden i Örebro under den tidigare delen av den tidsperiod, varom här är fråga, endast uppgick till 200—300 personer samt att den därefter successivt ökats till omkring 1.200 personer under senare åren.

Sannolikt har arbetstidens ökning gått i ungefärligen motsvarande takt. I varje fall synes det knappast kunna anses uteslutet, att doktor Larsson även haft tillfälle att utöva enskild läkarverksamhet vid sidan av sina ovanberörda tjänster.»

Även om det nu citerade uttalandet av järnvägsstyrelsen icke varit avsett att vilseleda, torde det dock, oklart och mångtydigt som det är, i icke ringa grad ha vilselett utskottsmajoriteten och bidragit till dess avstyrkande av motionen. *Faktiska förhållandet* är, att personalen vid centralverkstäderna i Örebro redan år 1913, alltså för 17 år sedan, uppgick till omkring 800 personer, och att det redan då befanns nödigt att för läkaren anordna tvenne mottagningsrum i centralverkstädernas kontorsbyggnad, att personalen år 1916, alltså för 14 år sedan, översteg 1.000 personer, att de nämnda mottagningsrummen i kontorsbyggnaden på grund av personalens alltmer stegrade ökning år 1918 befunnos för små och otidsenliga, och att i anledning härav under samma år inrättades nya mottagningsrum eller klinik i den s. k. marketenterbyggnaden, samt att personalen år 1919, alltså för 11 år sedan, översteg 1,200 och för närvarande uppgår till omkring 1.160 personer.

Herr talman! Jag har här i min hand ett av chefen för centralverkstäderna den 3 maj i år utfärdat intyg, som bekräftar dessa mina uppgifter.

Det torde även får anses i hög grad anmärkningsvärt, att kungl. järnvägsstyrelsen underlåtit att lämna en för bedömandet av omfattningen av doktor Larssons arbete i statens järnvägars tjänst så viktig upplysning som den, att jämväl personalens familjemedlemmar intill den 1 juli 1920 åtnjöto fri läkarvård, vilket orsakade otaliga sjukbesök i hemmen, både dag och natt. Ej heller har järnvägsstyrelsen ansett nödigt att omnämna eller bekräfta *det faktum*, att doktor Larsson på väg till sin tjänstgöring vid centralverkstäderna den 4 september 1926 blev utsatt för ett svårt olycksfall, som verkat i hög grad nedbrytande på hans tidigare starka fysik. I detta sammanhang torde böra nämnas, att doktor Larsson två år senare under sin tjänstgöring på straffängelset i Örebro blev utsatt för ett nytt svårt och ödesdigert olycksfall, i det han på grund av otillfredsställande skyddsanordningar — frånvaro av ledstång — föll utför en trång och mörk trappa i fängelsebyggnaden och därvid ådrog sig svåra skador. *Ledstång har senare anordnats i trappan.*

Någon nämnvärd enskild läkarpraktik har doktor Larsson icke under de senaste 17 åren kunnat utöva, dels på grund av den dagliga 4 à 5 timmar långa tjänstgöringen å den vid centralverkstaden inrättade kliniken, och dels på grund av den ingalunda obetydliga tjänstgöringen som läkare vid straffängelset i Örebro och hos postverket. På grund av de nämnda svåra olycksfallen, som drabbat doktor Larsson, torde han ej heller, sedan han blivit entledigad från sina befattningar hos de nämnda statsinstitutionerna, kunna utöva någon

Ang.
pension åt
järnvägs-
läkaren H. J.
E. Larsson.
(Forts.)

Ang.
pension åt
järnvägs-
läkaren H. J.
E. Larsson.

(Forts.)

läkarpraktik, utan är tvärtom själv i behov av läkarvård. Dessutom saknar hustrun, som endast är 58 år gammal, och mycket väl kan leva ytterligare några tiotal år, varje möjlighet att vid mannens fränfalle erhålla änkepension.

Statskontoret har också, som framgår av de föreliggande handlingarna, tillstyrkt, att en pension av 2,400 kronor måtte beviljas doktor Larsson och har därvid åberopat, dels att riksdagen år 1921 under liknande omständigheter beviljat ett årligt understöd åt telegrafverkets läkare S. V. Lindström, och dels att i Kungl. Maj:ts proposition nr 52 vid innevarande riksdag gjorts framställning om pension åt läkaren vid centralfängelset å Långholmen F. V. Djurberg, vilken sistnämnda pension kammaren för några minuter sedan för sin del beviljat under punkt 20:o i det föreliggande utlåtandet. I fråga om doktor Lindström anser jag mig böra erinra om, att hans anställning vid telegrafverket varit lika lång som doktor Larssons vid statens järnvägar, men att högsta antalet av den personal, som doktor Lindström haft att ägna läkarvård vid telegrafverket, uppgått till endast 790 personer, eller allenast två tredjedelar av antalet av den personal vid statens järnvägar, för vilken doktor Larsson haft läkaransvar under de senaste 11 åren, ävensom att doktor Lindström, såvitt av tillgängliga handlingar framgår, icke tjänstgjort å någon telegrafverkets klinik. Doktor Lindströms slutarvode från telegrafverket utgjorde 10,800 kronor och doktor Larssons slutarvode från statens järnvägar cirka 11,000 kronor.

Doktor Djurberg har haft anställning som läkare å centralfängelset å Långholmen under endast 19 år och som läkare vid postverket under 27 år. Slutarvodena från båda institutionerna hava uppgått till sammanlagt 11,404 kronor.

Någon fara för vittgående konsekvenser, om riksdagen nu skulle bevilja doktor Larsson den blygsamma pension, varom jag i min reservation hemställt, kan jag icke anse föreligga.

Det torde slutligen böra omnämnas, att den utskottsmajoritet, som avstyrkt motionen, utgjort endast 7 av utskottets 16 ledamöter.

På grund av vad jag haft äran anföra tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag å utskottets hemställan i förevarande punkt och bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr Svensson, Carl: Herr talman, mina herrar! Anledningen till den tvekan, som inom utskottet gjort sig gällande vid detta ärendes behandling, och som föranlett utskottet att avstyrka föreliggande motion, torde vara, att utskottet befarade, och att man med skäl kan befara, att om man nu biträder motionärernas framställning och följaktligen beviljar pension i detta fall, skulle beslutet kunna bli prejudicerande i fråga om en kategori befattningshavare, som riksdagen hittills tämligen undantagslöst ansett icke böra vara berättigad till pension eller understöd av denna beskaffenhet. Det är den kategori som innehar arvodesbefattningar hos staten, det vill säga sådana befattningar för statens räkning, som äro att betrakta som bisysslor. Till denna kategori har som sagt hittills nästan så gott som undantagslöst räknats läkarbefattningar hos vissa statsinstitutioner.

Doktor Larssons ställning har ju varit sådan, att han haft ett vanligt läkarackord med statens järnvägar, ett ackord enligt vilket han liksom alla andra järnvägläkare erhållit ersättning för sitt arbete med visst belopp för varje hos järnvägen anställd befattningshavare, som bott inom ett visst distrikt. När detta arvode fastställts, har man naturligtvis inte från någondera sidan räknat med att till arvodet sedermera också skulle komma förmånen av en statspension.

Nu invänder man i detta fall såsom i alla andra dylika fall, att ett bifall till motionen kommer naturligtvis inte att medföra några konsekvenser. Ja, jag vill upplysa om att vid statens järnvägar äro på liknande sätt som den

ifrågavarande läkaren anställda inte mindre än 125 läkare. Visserligen är det sant, att inte på långt när alla av dessa ha så stora distrikt eller ha en verksamhet så omfattande som den som doktor Larsson utövat i sin egenskap av järnvägläkare, men åtskilliga distrikt äro ungefär lika stora som hans distrikt varit. Enligt uppgifter, som jag inhämtat, finns det utom doktor Larssons distrikt två, där antalet av de befattningshavare, som läkarvården skall omfatta, uppgår till över 1.000 personer och det finns 14 distrikt, där dessa befattningshavares antal utgör över 500.

Ett bifall till framställningen i detta fall måste ju också, med den skärpta tendens, som numera utbildat sig att använda varje riksdagsbeslut i sådana här frågor som precedensfall, givetvis komma att medföra att riksdagen helt enkelt måste sägas ha principiellt gått in för att enrollera även ifrågavarande befattningshavare bland dem, som böra komma i åtnjutande av pension. Det blir i verkligheten resultatet vad man än må säga. Bästa beviset för hur sådana här fall kunna åberopas är ju för övrigt den omständigheten att reservanten, herr Lindgren, till stöd för framställningen åberopat ett fall från 1920, då en läkare, som haft dylik anställning vid telegrafverket, erhöll pension. Det är alldeles riktigt, att omständigheterna i det fallet äro ungefär likartade med dem, som föreligga i detta fall, möjligen med den skillnaden endast, att den läkare, som det då gällde, faktiskt var absolut utan existensmedel. Beträffande doktor Larsson vill jag säga, att även om det finnes omständigheter som göra, att man inte bör räkna med att det belopp å 60,000 kronor som omnämnts i utredningen skall komma att utgöra någon större tillgång för honom, så torde man i alla fall kunna utgå från att han befinner sig i bättre ekonomiska omständigheter än den ifrågavarande läkare, som fick pension år 1920.

Jag vill vidare påpeka, att vid den tidpunkten hade man ännu inte i riksdagen kommit fram till det förhållandet, att varje särskilt fall måste behandlas såsom principfall, vilket kan medföra konsekvenser av ena eller andra slaget. Det är först under de senare åren, som denna tendens har skärpts till sådan ytterlighet, att man nu, när fråga är om beviljande av pension i riksdagen, beträffande varje särskilt fall måste söka överblicka inte blott omständigheterna för tillfället, utan även söka klargöra för sig, huruvida icke ett eventuellt beslut kommer att medföra beviljande av pension för ett större eller mindre antal befattningshavare i liknande ställning. Vad då beträffar det fall, som herr Lindgren nämnde, eller det som förekommer i punkt 20:o i föreliggande betänkande, varom beslut redan fattats av riksdagen, så vill jag för det första framhålla, att en anställning som fängelseläkare till sin karaktär mera är att betrakta som verklig tjänsteställning. Den är kan man säga en extra ordinarie tjänsteställning med årlig lön och innebär således inte ett ackord. Vidare vill jag påpeka — vilket herrarna också kunna finna, om ni se efter på sid. 23 i betänkandet — att Kungl. Maj:t beträffande denne fängelseläkare hade föreslagit, att såsom underlag för hans pension skulle räknas även det arvode, han uppburit såsom postläkare. Men mot detta förslag har utskottet vänt sig — i full överensstämmelse med den praxis, som hittills så gott som undantagslöst tillämpats i dessa frågor — och förklarar sig icke kunna på den punkten biträda Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t hade med utnyttjande även av arvodet å postläkartjänsten som pensionsunderlag kommit till ett pensionsbelopp av 5.000 kronor, under det utskottet föreslagit och kammaren nu beslutat bevilja ett belopp av 3.840 kronor. Liknande fall ha förekommit även förut. Jag erinrar exempelvis om att det ett par år här stått strid om en provinsialläkare i Norrbotten, för vilken äskats ett pensionstillägg, bland annat med åberopande av att han varit anställd som postläkare och telegrafläkare, men riksdagen har som sagt tvenne gånger med

*Ang.
pension åt
järnvägs-
läkaren H. J.
E. Larsson.
(Forts.)*

Ang.
pension åt
järnvägs-
läkaren H. J.
E. Larsson.
(Forts.)

påpekande av, att dessa befattningar inte böra grundlägga pensionsrätt, avslagit denna framställning.

Saken ligger nog sålunda till på det sättet, att hur behjärtansvärt anspråket på pension än i detta fall månne vara och hur förtjänstfull än doktor Larssons verksamhet må hava varit, så kan man inte tillmötesgå motionärernas framställning utan att därav komma ganska vittgående konsekvenser, och det är givetvis den omständigheten — vilket jag också i början av mitt anförande betonade — som föranlett utskottets tvekan. För min del tror jag — försåvitt man inte med öppen blick för konsekvenserna vill taga dem — att det är klokt att även i denna punkt följa utskottets förslag. Skulle reservantens yrkande godkännas av riksdagen, torde väl detta komma att medföra nödvändigheten att upptaga till övervägande hur det i princip skall ordnas med dessa befattningar i framtiden, och om det under sådana förhållanden längre finns någon anledning att ha kvar sådana anställningsformer som för närvarande gälla för verksläkarna.

Jag vill till slut endast tillägga, att det synes mig uppenbart, att om man här vill gå in för en ny princip, borde detta inte ske på grundval av en så bristfällig utredning som den som i detta fall föreligger. Reservanten själv har påpekat, att det förekommer vissa inadvartenser i de uppgifter, som äro lämnade i handlingarna. Jag skulle vilja hemställa, huruvida det inte kunde vara skäl att man med hänsyn till konsekvenserna av ett beslut om beviljande av pension borde gå den vägen, att vederbörande själv får göra en framställning till Kungl. Maj:t, som då finge verkställa en grundligare utredning. Därvid bleve det möjligt för myndigheterna att också taga hänsyn till de eventuella konsekvenser, som kunna följa av ett beslut om pension även åt järnvägsläkare. Jag skulle för min del anse, att den utvägen vore den riktigaste, och att man således så att säga ställde denna sak på framtiden till nästa år, så att det vid ärendets behandling kunde genom Kungl. Maj:ts försorg föreligga en bättre utredning. Här har av reservanten och motionären pekats på en annan sak, nämligen att doktor Larsson skulle ha råkat ut för ett olycksfall i tjänsten. Beträffande den saken föreligger inte någon utredning av den beskaffenhet, att man på grund därav med bestämdhet kan säga, huruvida sådant sammanhang kan konstateras, att det kan föranleda någon ersättningskyldighet från arbetsgivaren, järnvägsstyrelsens sida.

På grund av vad jag nu anført i saken torde jag ha givit rätt goda skäl för den ståndpunkt, utskottet intagit, och jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Åkerberg: Utskottsordförandens sista ord, vari han antydde, möjligheten av en ny utredning, ger ju vid handen, att utskottets ståndpunkt kanske inte är så orygglig. Utskottets ordförande har skrämt oss med de konsekvenser, som kunde vara att vänta, och det är ju naturligt, att om man vill stjälpas en sak, så »målar man hin på väggen», som det heter. Men som den förste ärade talaren enligt min mening rätt väl lyckades påvisa, kan det inte vara så farligt med konsekvenserna i detta fall. Herr Svensson nämnde visserligen att 125 dylika läkare finnas i landet. Han tillade, att inte på långt när alla ha så stora distrikt som denne läkare haft, men då han närmare skulle förklara saken, yttrade han, att det finns 3 eller 4 järnvägsläkare, som ha lika stora distrikt som centralverkstaden representerar. Han kunde också ha tillagt, att ingen av dessa läkare haft en sådan arbetsbörda som doktor Larsson. Såsom herr Lindgren påpekade, har denne verkligen under många år varit så gott som uteslutande sysselsatt med sitt arbete i statens tjänst. Nu har herr Lindgren framdragit en hel del synpunkter, som tala för bifall, och jag behöver inte upprepa dem. Men jag måste vidröra en sak, som inte kommit fram förut, och som

inte varit bekant vare sig då motionen skrevs eller då utskottet tog ställning till saken. ehuru den enligt min uppfattning är av fullständigt avgörande betydelse i frågan. Utskottets ordförande nämnde, att det här var fråga om en bisyssla. Doktor Larsson hade gjort ett vanligt läkarackord med statens järnvägar. och staten hade intet ansvar för honom, sedan arvudet blivit utbetalt. I motionen omnämnes, att doktor Larsson ända fram till år 1918 var extra provinsialläkare. Han lämnade den befattningen för att helt kunna ägna sig åt läkarvården vid centralverkstaden. Hade han kvarstått som provinsialläkare. så hade han i närvarande stund varit tillförsäkrad en pension på 6,000 kronor. Nu säger man kanske, att det var hans ensak, om han ville sluta å nämnda tjänst. Han tog väl de konsekvenser, som följa med ett sådant steg. Men det är i alla fall så, att doktor Larsson lämnade sin befattning som provinsialläkare på direkt framställning från centralverkstaden. Jag skall till styrkande av denna uppgift be att få läsa upp ett brev, skrivet den 16 oktober 1917 av maskindirektör G. Blomberg, som då var chef för statens järnvägars centralverkstad. Det lyder så:

»Järnvägsläkaren dr Emanuel Larsson.

Broder.

Då jag kommit till insikt om att du med dina myekna uppdrag vid sidan av din järnvägsläkarebefattning endast med svårighet med lugn och oväld kan sköta din tjänst vid centralverkstaden, vill jag härmed uppmana dig att söka befrielse från din befattning såsom provinsialläkare för att mera kunna i lugn och ro ägna dig åt din krävande befattning vid centralverkstaden. Detta så mycket mera som lönen i så avsevärd grad ökats att den förlust, du lider genom att avsäga dig provinsialläkarebefattningen, täckes av den ökade inkomsten vid centralverkstaden. Jag har i all vänskap velat göra dig uppmärksam på detta förhållande då jag ser och förstår att det i längden blir dig omöjligt att sammanhålla det hela. Skulle du icke vilja vidtaga en sådan åtgärd senast den första nästkommande november förbehåller jag mig att vidtaga nödiga åtgärder.

Din sanne vän
G. Blomberg.»

Av denna skrivelse framgår, att doktor Larsson inte på eget initiativ slutade sin anställning som provinsialläkare utan han blev därtill uppmanad. Och inte nog med det: han har under hot — ty sista meningen i brevet kan inte uppfattas annorlunda — under hot alltså, att han eljest skulle komma att mista befattningen som järnvägsläkare med åtföljande inkomst av 10—11,000 kronor, blivit nödgad att frånträda denna andra befattning, som hade tillförsäkrat honom en pension av 6,000 kronor.

Nu kan man ju invända från järnvägsstyrelsens sida, att maskindirektör Blomberg är inte detsamma som järnvägsstyrelsen, och att brevet är en affär mellan dessa båda herrar. Men maskindirektör Blomberg var i alla fall centralverkstadens högste chef. Han hade en sådan ställning, att staten inte kan undgå att taga ansvaret för hans åtgörande i en sådan sak.

Då saken ligger till på det sättet, tycker jag, att det är tämligen solklart, att riksdagen inte kan komma ifrån att i det här fallet bevilja doktor Larsson en lämplig pension. Man kunde ju gå den väg utskottets ordförande antytt, och begära ny utredning i ärendet. Men oavsett vilket resultat en sådan utredning kommer att lämna, finns det tillräckligt goda skäl för riksdagen att i detta fall tillmötesgå reservanten i utskottet och bevilja doktor Larsson den av nämnde reservant tillstyrkta pensionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang.
pension åt
järnvägs-
läkaren H. J.
E. Larsson.
(Forts.)

Ang.
pension åt
järnvägs-
läkaren H. J.
E. Larsson.
(Forts.)

Herr Winberg: Herr talman! Det är ganska betecknande, att den första punkt, där det förekommer någon reservation med anledning av att utskottet avstyrkt dessa motionsvis gjorda framställningar om pensioner, är den punkt, då det gäller en läkare, vars inkomst av sin ena befattning, det vill säga befattningen som järnvägläkare, under de senare åren utgjort 11,000 kronor, och vars familjeförmögenhet uppgår till minst 50,000 kronor. I övrigt är det ju självklart, att läkaren i fråga även från sina övriga befattningar, nämligen som läkare vid fängelset och vid posten haft avlöning. Jag är visserligen av den uppfattningen, att i en dylik fråga skall riksdagen vara fullkomligt oförhindrad, att, där det kan anses föreliggande skäl, bevilja pension. Och jag skulle verkligen önskat, såsom jag sagt många gånger förut, att bankoutskottet kunde vara litet mindre formalistiskt anstucket än det är. Jag har heller ingenting emot att läkarkåren får sin pensionsfråga ordnad och framför allt möjligen då järnvägläkarna. Men då den siste ärade talaren här förklarade, att riksdagen inte kan komma ifrån att i detta fall bevilja vederbörande pension, då nödgas jag säga, att med den ståndpunkt riksdagen intagit tidigare — vi ha ju haft fall tidigare i dag, då det gällt personer, som för sin existens verkligen varit i behov av det lilla tillskott, som en pension inneburit för att hålla nöden utanför dörren — med den ståndpunkt, som riksdagen alltså hittills intagit i sådana frågor, då det gällt fattiga arbetare, har riksdagen inte rätt att i detta fall pensionera en befattningshavare, som ingalunda behöver pensionen för att kunna leva.

Jag är som sagt inte formalistisk, och jag hänger inte upp mig på konsekvenser, men någon liten hänsyn får man väl ändå taga från det ena fallet till det andra.

Jag har inte hört några varma tal förut här i dag eller vid föregående riksdagar, då det gällt fattiga arbetare, för vilka man hemställt om pensioner på 2—300 kronor, men jag måste säga mig, att jag har aldrig känt mig så uppörd som när jag vid tidigare riksdagar gång efter annan suttit här och fått bevittna hur till och med arbetarrepresentanterna konsekvent röstat mot små pensionsbelopp, som skolat utgå åt arbetare, vilka kanske på grund av några formella omständigheter inte kommit i åtnjutande av pension på vanligt sätt. Sådant var ett fall, som behandlades tidigare här i dag. I det fallet kan man verkligen säga att det var svårare för riksdagen att komma ifrån att rätta till vad som kommit att äga rum på grund av att vissa formaliteter och fordringar inte hade blivit uppfyllda. Men i föreliggande fall finner jag verkligen inte, med den ståndpunkt, som riksdagen tidigare intagit till alla sådana frågor, att detta tillhör de mest ömmande fallen, där man med förbiseende av vad som tidigare förekommit, ovillkorligen måste gå in för att hjälpa upp vederbörandes ekonomi med pension.

När den senaste talaren här läste upp ett brev från maskindirektör Blomberg, så vill jag för det första påpeka för honom, att det brevet kan väl inte gärna betraktas som skrivet i tjänsten, ty det började visst, om jag hörde rätt, med orden »käre broder» eller något sådant, och så brukar man väl inte börja ämbetskrivelser. I det avseendet kan man därför icke tillmäta detta brev officiell betydelse. För det andra vill jag säga, att jag känner till förhållandena rörande dessa järnvägläkare och deras förmåga att hoppa på sig en massa uppdrag, så att i många fall är det inte möjligt för dem att tillfredsställande sköta dessa befattningar. Jag har själv haft erfarenhet av den saken under 16 års tjänst vid järnvägen, och jag vill säga, att det är ingenting, som man har större anledning att reagera emot än just detta, att de samla på sig en sådan mängd uppdrag. Jag måste hålla maskindirektör Blomberg räkning för att han påpekade det för denne person, ty det måste vara nästan omöjligt för samme man att på en gång vara provinsialläkare, läkare vid centralverk-

staden i Örebro för en arbetsstyrka på 1,200 personer, läkare vid fängelset där, läkare vid posten samt slutligen utöfvere av enskild praktik. Det var verkligen på tiden att det påpekades för honom, att detta gick icke i längden, och det borde han ha förstått själv utan särskild påstötning.

Jag har alltså ingenting emot att även läkarna få pension, men jag måste säga, att då man från annat håll ansett, att detta är ett fall, som kräver riksdagens särskilda ingripande med bortseende från formalistiska synpunkter, vill jag mot dem, som stå på den kanten, erinra om vilken ståndpunkt de intagit tidigare, då mera ömmande fall förelegat. Och jag måste understryka, att om vi skola börja att gå mera generöst tillväga vid beviljande av pensioner, då skola vi inte börja med sådana fall, som det föreliggande, utan då skola vi börja med sådana fall, där nöden verkligen grinar, och där det är behöfligt att man gör något.

Jag nödgas därför, herr talman, ehuru jag i allmänhet inte har någon särskild förkärlek för bankoutskottet, att i denna punkt yrka bifall till dess utlåtande.

Herr Lindley: Herr talman! Jag måste säga, att till min läggning är jag ganska försiktig i alla sådana här spörsmål, och jag vet så innerligt väl, att då man fattat något beslut i en pensionsfråga, som kan ha prejudicerande verkningar, kan detta medföra ganska stora utgifter för framtiden.

Herr Winberg anser nu, att så fort det är fråga om en arbetare, som hur kort tid det vara må — han angav ingen tidslängd, men jag utgår från, att han menade, att tiden får vara hur kort som helst — arbetat i någon egenskap för svenska staten och han sedan kommer i nödställd belägenhet, så skall man pensionera honom. Men jag måste invända, att skulle vi gå in för sådana principer, så skola vi finna, att det är mycket få människor, som inte i en eller annan egenskap utfört något arbete för staten. Jag behöver till exempel icke gå längre än att jag tager våra hamnarbetare. De skulle säkerligen kunna åberopa, att de gång efter annan verkställt lossningsarbete av kol och sådant mera i större eller mindre omfattning för svenska staten och på grund härav vore berättigade till pension. Det är tusentals personer, som kunna åberopa sådana skäl. Men har staten också förmåga att taga på sig dessa bördor? Det har den inte, och därför måste vi här i riksdagen först och främst fastställa ett minimum av tid under vilken de måste ha tjänat samhället, för att vi skola anse oss skyldiga att lämna pension åt dem.

I det här fallet måste jag omtala, att jag tillhör den grupp, som inte deltagit i omröstningen inom utskottet. Det var därför, att i det här ifrågavarande fallet är jag inte fullt på det klara med, huruvida man kan säga, att denna läkare haft sin läkartjänst vid järnvägen såsom en bisyssla eller om detta arbete för statens räkning varit en syssla, som helt absorberat hans tid. Har det senare varit fallet, så är det ju givet att man knappt kan komma ifrån att ge personen i fråga, synnerligast under de omständigheter som nu föreligga, någon pension. Dessutom upplästes en otalig mängd brev och skrivelser, som vittnade om, att han tillhör det lilla fåtal läkare, som aldrig varit ekonomiskt orienterade så att säga, på det sätt att de velat plåga ut den största möjliga ersättning av dem som de behandla. Man har i stället upplyst om, att denne man gång på gång har uraktlätit att ta något betalt för sina tjänster och ävenså lämnat bidrag till de hem, där han trott att nöd förelegat. Det är detta, tror jag, som gjort, att han inte kunnat samla någon egentlig, mera betydande förmögenhet. Det har också sagts, att den förmögenhet som finns inte är hans, utan lär vara hustruns, men därvid kan man ju ändå säga, att han måste väl få sin andel av förmögenheten, ty hustru kan väl inte reservera den bara för

Ang.
pension åt
järnvägs-
läkaren H. J.
E. Larsson.
(Forts.)

Ang.
pension åt
järnvägs-
läkaren H. J.
E. Larsson.
(Forts.)

egen del. Det var emellertid dessa omständigheter som gjorde, att jag inte var beredd att fälla något omdöme.

Men även en annan omständighet är att lägga märke till, nämligen att det inte finns någon utredning, huruvida han haft några andra uppdrag eller någon praktik vid sidan av sina läkarbefattningar vid järnvägen och fängelset och posten. Jag har misstankar, att om en person haft så stort klientel för dessa inrättningar, som här varit fallet, så har han knappt kunnat ha någon annan praktik vid sidan. Men då det inte föreligger någon utredning därom, ställer jag mig absolut på samma ståndpunkt som utskottets ordförande, nämligen att man i så fall bör gå in till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t skall ta hand om saken och låta utreda den och förelägga riksdagen proposition, om Kungl. Maj:t anser att saken ligger till på det sättet, att staten bör träda till och lämna understöd. Jag är inte alls beredd att gå med på att bevilja en sådan pension bara på ett förslag från enskild motionär, ty en enskild motionär ser kanske mer eller mindre ensidigt på dessa ting, under det Kungl. Maj:t har större möjligheter att höra alla de olika auktoriteterna och prestera en bättre utredning, varpå man skulle kunna grunda ett beslut. Under dessa förhållanden kan jag inte finna, att riksdagen i närvarande stund har annat att göra än att avslå motionen, men med hänvisning till de personer, som äro intresserade av fallet, att försöka få frågan underställd Kungl. Maj:ts omprövning för att se, huruvida Kungl. Maj:t vill föra fram den till riksdagens avgörande.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag förstår väl tyngden av de betänkligheter, som bankoutskottets ordförande här framställt mot ett bifall till reservationen. Jag förstår också mycket väl den bitterhet, som herr Winberg nyss gav uttryck åt, då han jämförde en gammal arbetares ställning med den ekonomiska ställning som denne man innehar, och jag delar därvidlag herr Winbergs känslor i hög grad. Men jag undrar ändå, om inte det problemet får angripas i annat sammanhang än detta, jag undrar om det kan anses vara riktigt att låta den frågan ha någon avgörande betydelse för utgången av den pensionsfråga, som nu behandlas. När jag hörde de anföranden, som hållits här, särskilt av herr Lindgren, så kände jag mig för min del övertygad om, att här föreligga sådana särskilda omständigheter, att det kan anses vara lämpligt och berättigat, att riksdagen ger en pension. När jag jämför detta med statskontorets utlåtande, där det påvisas precedensfall och varav det framgår, att statskontoret för sin del inte avvisar tanken på en pension, så måste jag, herr talman, för min del be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Gustafsson, Karl: Herr talman! Då jag inom utskottet deltagit i detta ärendes behandling och har ställt mig på samma sida som reservanten, men inte blivit antecknad i protokollet, ber jag att här inför kammaren få med några ord ange den ståndpunkt, som jag vill bygga mitt votum på.

Jag anser att det är alldeles riktigt som utskottets ärade ordförande sagt, att det kan bli konsekvenser av detta fall. Jag anser likaså att utskottet måste vara ytterst försiktigt med att gå in för saken utan större utredning än den som här föreligger. Men för min del måste jag låta min ställning bestämmas däraf, att denne man haft sin huvudsakliga sysselsättning i statens tjänst under så lång tid, att om han varit pensionsberättigad, han hade fått en mycket större pension än den som här är föreslagen. Då han emellertid endast haft anställning på kontrakt, så får jag säga att jag tror inte, det är någon större skada skedd, om beviljandet av pension åt honom blir ett precedensfall. Jag menar inte att järnvägsstyrelsen alltid skall anställa dessa läkare såsom ordi-

narie. Men i *sådana* fall, som kunna jämföras med detta, anser jag det riktigt, att befattningarna överföras på ordinarie stat, och att statens verk ta under övervägande, att då en man anses ha full sysselsättning, gå in för en fast anställning åt honom.

Med denna lilla motivering, herr talman, ber jag att, som en gärd av erkänsla för väl utfört arbete och med öppen blick för konsekvenserna, få yrka bifall till reservationen, det vill säga en pension av 2,400 kronor, och jag finner detta väl motiverat, då inte statskontoret haft några vidare betänkligheter däremot.

Herr Svensson, Carl: Herr Åkerberg lämnade det meddelandet, att doktor Larsson för att fullgöra sin järnvägläkartjänst hade avgått som provinsialläkare, och att han rent av blivit ställd i valet mellan att ha sin befattning som järnvägläkare kvar och avsäga sig provinsialläkarbefattningen eller vice versa. Jag måste utgå ifrån, att doktor Larsson vid detta ståndpunktstagande gjort klart för sig och kalkylerat med den omständigheten, att en avgång från provinsialläkarbefattningen innebar, att han gick miste om den pension, som följer med en dylik befattning, och att han inte kunde påräkna att som järnvägläkare få pension. Naturligtvis föranleddes hans beslut att avgå från provinsialläkarbefattningen av att kalkylen utvisade, att trots att det inte skulle bli någon pension, det skulle vara fördelaktigare att vara kvar som järnvägläkare. Någon skyldighet att under alla förhållanden uppehålla denna befattning hade ju inte doktor Larsson, efter som hans avtal med järnvägen ju inte avsåg någon bestämd tid, utan när som helst kunde uppsägas. Jag tycker således inte, att denna omständighet på något sätt talar i den riktning, som herr Åkerberg ville göra gällande.

Jag imponeras numera för min del inte alls av motionärers påståenden, att beslut i överensstämmelse med deras yrkanden inte ha några konsekvenser. Det säges om varenda framställning som göres i riksdagen, och likafullt har numera varje beslut, som riksdagen fattar i ärenden av detta slag, konsekvenser med sig, vilket ju visas av den omständigheten, att trots all formalism, som herr Winberg beskyller bankoutskottet för, växer antalet av dessa ärenden oupphörligt, och i alla åberopas den i riksdagen inledda praxis. Vad beträffar herr Winbergs missnöjesutbrott mot bankoutskottet, så vill jag endast säga, att jag tror riksdagen kan vara bankoutskottet tacksam, för att bankoutskottet försökt och försöker att åvägbringa någon liten ordning och reda och konsekvens i det florilegium av frågor om pensioner och understöd, som numera underställes riksdagens prövning. Och jag tror att de intressen, för vilka herr Winberg närmast gjorde sig till tolk, sannerligen inte ha haft något att förlora på detta, utan tvärtom har utvecklingen vid behandlingen av dessa frågor lett fram till, att det numera verkligen metodiskt, där det förr var slumpvis, ges pensioner och understöd, där det finns rimliga skäl för att göra detta.

Jag vill slutligen i fråga om konsekvenserna av ett positivt beslut i denna fråga säga, att efter vad som torde vara tämligen bekant, är det ju meningen att utsträcka den fria läkarvården inom statsverksamheten i väsentlig grad utöver vad nu är fallet. Allmänna civilförvaltningens lönenämnds framställning och den behandling som pågår inom den stora lönekommittén ger vid handen, att man torde ha att vänta en utvidgning av den fria läkarvården, och att man således kan förutsätta, att det blir ett ännu större antal befattningar av detta slag. Under sådana förhållanden torde det väl vara ännu mindre befogat att på den utredning, som här föreligger, åvägbringa ett precedensfall, där man intar en viss ståndpunkt i frågan, huruvida befattningshavare av detta slag skola ha pension av staten.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Första kammarens protokoll 1930. Nr 30.

*Ang.
pension åt
järnvägs-
läkaren H. J.
E. Larsson.
(Forts.)*

Ang.
pension åt
järnvägs-
läkaren H. J.
E. Larsson.
(Forts.)

Herr **Lindgren**: Herr talman! Utskottets ärade ordförande har med styrka framhållit och understrukit, att ett bifall till reservationen skulle medföra vittgående konsekvenser och vara prejudicerande för andra liknande fall. Jag tror mig ha visat, att dessa prejudikat redan finnas, och att kammaren vid behandlingen av punkt 20 i detta betänkande har givit ytterligare ett sådant. Där gällde det en läkare, som endast under en tid av 19 år haft anställning på Långholmen, men blev tilldelad en pension vida högre än den här ifrågasatta. I detta sammanhang kan jag också erinra herr Winberg om, att bankoutskottet har tillstyrkt och riksdagen beviljat pensioner till järnvägsarbetare, tillfälliga arbetare vid järnvägsbyggen, som inte under tillnärmelsevis så lång tid som denna läkare ha tjänstgjort vid järnvägsbyggena, även om man, så långt ske kan, sammanräknar dagarna för deras sammanlagda tjänstgöring under olika år och årtionden.

Bankoutskottets ärade ordförande skrämde oss med, att det finns 125 läkare anställda vid statens järnvägar, fast han erkände själv, att de inte haft ett arbete av tillnärmelsevis den omfattning som doktor Larsson haft. Utskottets ärade ordförande kunde även ha meddelat, att dessa läkare i regel ta emot patienterna i sina mottagningsrum i tur med patienter från sin privata praktik. Här är det ju ett helt annat förhållande, doktor Larsson har varit sysselsatt 4 à 5 timmar dagligen på en vid järnvägsverkstäderna inrättad klinik och inte *kunnat* utöva någon nämnvärd enskild praktik. De övriga järnvägsläkarna ha för övrigt i regel linjepersonal, under det doktor Larsson haft verkstadspersonal vid den största av statens järnvägars verkstäder, den i Örebro.

Så nämnde bankoutskottets ordförande, att doktor Lindström var sjuk när han beviljades pension. Jag har visat, att doktor Larsson träffats av två svåra olycksfall i tjänsten, och att det ena av dessa olycksfall fullständigt nedbrutit honom. Bankoutskottets ärade ordförande erinrade vidare om, att riksdagen förra året avtog en framställning om pension åt doktor Montell. Jag vill då påpeka, att doktor Montell har beviljats en statspension av något över 4,500 kronor som extra provinsialläkare. Doktor Montell hade tjänstgjort som extra provinsialläkare under femton år, doktor Larsson har också tjänstgjort som extra provinsialläkare under femton år, men han kom inte att göra någon framställning om pension och har alltså inte fått någon pension för den tiden.

Herr Lindley anmärkte, att det inte var styrkt att doktor Larsson inte haft någon nämnvärd enskild praktik. Ja, jag beklagar, att inte bankoutskottet i det fallet har ingått skarpare på frågan, men var och en kan väl ändå förstå, att en läkare som tjänstgör i en klinik 4 à 5 timmar dagligen, och som därjämte har att svara för läkarvården på straffängelset i Örebro, som inte är ett av de mindre, och dessutom för postpersonalen i Örebro, den kan sannerligen inte ha någon nämnvärd enskild praktik. Doktor Larsson har inte haft någon nämnvärd enskild praktik, det har jag understrukit i bankoutskottet, men jag kan inte hjälpa, att man inte velat lyssna till vad jag sagt.

Herr talman, jag tror att det finns mycket stor anledning för kammaren att bifalla reservationen, till vilken jag ännu en gång ber att få yrka bifall.

Herr talmannen, som nu infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsätande kl. 8 e. m.

Herr **Åkerberg**: Herr Winbergs teateråska skrämde inte mig så synnerligen, och jag vill beteckna vad han hade att anföra som ren demagogi. Om herr Winberg följt åtminstone min röstning i fråga om olika pensionsframställningar här i kammaren, så tror jag inte han kunde kommit till det resul-

tatet, att jag varit i någon mån hårdhärtad, då det gällt framställningar om hjälp åt fattiga människor. Men det hindrar inte, att man kan anse det skäligt, att staten sörjer för försörjning även åt en person i högre inkomstställning, som ägnat sin mesta tid och sin bästa kraft åt statens tjänst, efter samma skälighetsnormer åtminstone, som gälla för andra tjänstemän i statens tjänst. Jag har inte hört herr Winberg väcka någon motion om att högre tjänstemän skulle bli utan pension, eller att deras pensioner skulle sänkas, med den motiveringen att lägre tjänstemän ha så dåliga pensioner, och när han inte gör det, kan han inte heller ha någon anledning eller någon rätt att förebrå oss i de ordalag han använt.

För övrigt vill jag påpeka en ganska stor inkonsekvens hos dem, som här gå emot vår motion. Utskottet har byggt sin uppfattning på den omständigheten, att det här gäller en bisyssla, för vilken man inte kan bevilja pension. Men då herr Winberg hörde mig läsa upp denna skrivelse från maskindirektören, där doktor Larsson ställdes inför valet mellan att avgå från järnvägs-läkartjänsten eller från provinsialläkartjänsten, så sade han, att det vore alldeles riktigt, ty dessa läkare samla på sig så många uppdrag, att de inte kunna sköta dem alla, och det vore omöjligt för doktor Larsson att samtidigt vara järnvägläkare och ha annan praktik. Dessa båda synpunkter strida ju absolut mot varandra. Å ena sidan säger utskottet, att det är en bisyssla, å andra sidan säger herr Winberg, som dessutom påstår att han känner till saken, att järnvägläkartjänsten kräver sin man. Men när man kräver, att en människa helt ska ägna sig åt ett visst uppdrag, så har man också skyldighet att sörja för den personen på hans ålderdom. Det förhållandet att detta föreläggande skedde i ett privatbrev betyder enligt min uppfattning inte det allra ringaste. Herr Svensson sade, att när doktor Larsson träffade detta val, avgick från provinsialläkartjänsten och bibehöll järnvägläkartjänsten, så visste han vad han gjorde. Han räknade med att det var fördelaktigare att stå kvar som järnvägläkare, han visste att han inte skulle få någon pension och så vidare. Ja, så kan man resonera. Men när en person helt plötsligt får ett brev, vari han ställes i valet mellan att lämna en befattning, som inbringar honom 10—11,000 kronor, och något annat, så är det inte så lätt att förutse alla konsekvenser. Då bibehåller man väl detta brödstycke, och det är inte heller alldeles uteslutet, att han kunde ha räknat med, att i en framtid, om det skulle vara nödvändigt, staten skulle sörja för honom. När man är i de åren — det var 13 år sedan, och han var ännu relativt ung — övervärderar man lätt sina krafter och tror kanske, att man kan hålla i evighet, men utvecklingen visar att så inte är fallet.

Det talas om att andra varit sjuka, men herr Lindgren har redan uppvisat, att vad sjuklighet beträffar, så fyller doktor Larsson alla anspråk. Herr Lindleys påstående att utredningen beträffande hans andra inkomster, hans privatpraktik och så vidare, är bristfällig, har herr Lindgren vederlagt. Redan i motionen finnes ju omnämnt, att på grund av att tjänsten vid centralverkstäderna i allt högre grad tog doktor Larssons tid i anspråk, så har han måst efter hand avveckla sin privata praktik. Om bankoutskottet varit intresserat av att få denna uppgift verifierad, så hade det varit ganska lätt att göra det. Utskottet har nu inte velat det, och antagligen har inte heller herr Lindley inom utskottet yrkat på, att en undersökning skulle ske på den punkten, och då tycker jag inte man har rätt att komma att yrka avslag med den motiveringen att utredningen är bristfällig.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Lindley: Jag vill bara säga, att inte kan väl utskottet ge sig till att verkställa undersökningar, då det är fråga om enskilda motioner, där det an-

Ang.
pension åt
järnvägs-
läkaren H. J.
E. Larsson.
(Forts.)

Ang.
pension åt
järnvägs-
läkaren H. J.
E. Larsson.
(Forts.)

ges, att den eller den personen är i behov av pension, ens i ett fall som detta, där jag för mitt vidkommande tror, att det verkligen ligger till så, att personen i fråga haft full sysselsättning och att det inte varit någon tillfällig bisyssla. Men även om detta är min uppfattning, så finns det inte alls några egentliga intyg, att så är förhållandet, och det är därför jag anser, att om man verkligen vill saken och om man vill att vi med fullt förtroende skola kunna rösta för den, så är det bäst att gå in till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en utredning och sedan framlägga saken för riksdagen. Det är min ståndpunkt i detta fall. Om en sådan utredning förelåg, skulle jag vara fullt villig att här rösta för en pension, vilket jag inte kan i det outredda skick saken för närvarande befinna sig i. Med de krav som staten måste ha i fråga om verifikationer, så duger det inte att ta vad en enskild motionär anför till stöd för sin motion, ty då tror jag vi skulle komma ut på ett gungfly.

Herr Åkerberg: Herr talman! Endast ett inpass. Det kan ju vara rätt, att bankoutskottet är så förnämt byråkratiskt, att det inte anser sig ha skyldighet att införskaffa uppgifter på grund av en enskild motion. Men om utskottet i en viss fråga anser en synpunkt vara fullständigt avgörande, och utskottet inte sätter sin lit till de uppgifter, som lämnats av motionären, så tycker jag, att utskottet i sitt eget intresse borde kunna skaffa en utredning, helst då den är så lätt att åstadkomma som här. Underlåter utskottet detta kräver anständigheten, att det tar motionärens uppgifter för goda.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lindgren vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkten 76, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lindgren vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkterna 77—86.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 87.

Lades till handlingarna.

Punkterna 88—101.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 105.

I en till riksdagen avlåten, den 16 januari 1930 dagtecknad proposition, nr 30, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, i punkten 2 föreslagit riksdagen medgiva, att förre extra läraren vid navigationsskolan i Malmö Konrad Emil Rydholm finge från och med den 1 september 1929 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årligt understöd med 900 kronor.

*Om understöd
åt f. extra
navigationsskoleläraren
K. E.
Rydholm.*

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade anförts av herr *Lindley*, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Herr **Lindley**: Herr talman! Med anslutning till vad jag förut har sagt vill jag påpeka, att jag tillåtit mig att anteckna mig som reservant i denna punkt. Det är härvidlag precis samma förhållande som beträffande den förut omtalade läkaren, i det att nämligen personen i fråga enligt mitt förmenande har innehaft sitt här omnämnda uppdrag såsom sin huvudsakliga sysselsättning. Det är visserligen en lägre sysselsättning — han står inte på samma sociala nivå som en läkare, utan han har endast tjänstgjort såsom lärare vid en navigationsskola — och för detta har han erhållit en mindre ersättning, en ersättning på inte mer än 1,185 kronor per år. Men den utredning, som här föreligger från Kungl. Maj:t, visar tydligt, att personen i fråga har ingen annan sysselsättning än denna, och dessutom har han blivit tvingad att avgå. Det är nämligen fastställt för de ordinarie lärarna vid navigationsskolorna, att de skola avgå vid 65 års ålder, och sålunda har även han nödgats avgå. Han har alltså, må jag säga, tvingats att i förtid lämna en innehavd tjänst, och när han på det sättet entledigats och tvingats att avgå, så bör enligt mitt förmenande därav följa, att personen i fråga får något understöd i form av pension, och det har ju Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet har då intagit den ståndpunkten, att när det betraktar denna sysselsättning såsom en bisyssla — oavsett om det har varit vederbörandes huvudsakliga inkomst eller inte — så kan man inte i detta fall bevilja någon pension. Vi ha dock liknande fall förut. Vi ha t. ex. här beviljat en pension till en kommandörkapten — det var en del år sedan, nämligen år 1921. Vi beviljade då en fyllnadspension till en kommandörkapten, som hade avgått från flottan. Han fick sin pension från flottan, men då han också hade varit navigationsskollärare i jag tror det var 22 år, så ansåg man, att han även borde ha någon fyllnadspension för denna sin verksamhet. Han hade visserligen haft betydligt högre lön, än vad denne lille enkle lärare i Malmö haft, men man beviljade honom då en sådan fyllnadspension om 500 kronor till den andra pension, han åtnjöt ifrån flottan. Då den person, det nu gäller, enligt vad jag har kunnat finna av den kungl. propositionen, tycks vara utan alla existensmedel, så förefaller det mig, att man knappast kan utan vidare kasta ut honom till fattigvården, utan i stället bör man lämna honom något understöd.

Jag har därför ansett, att då frågan har varit föremål för utredning genom Kungl. Maj:t, så bör Kungl. Maj:ts framställning på den punkten bifallas.

*Om understöd
åt f. extra
navigations-
skoleläraren
K. E.
Rydholm.
(Forts.)*

Herr **Svensson, Carl**: Inom utskottet har man med undantag av herr Lindley varit ense om, att denna framställning från Kungl. Maj:ts sida icke med bibehållande av den praxis, som hittills är tillämpad, kan bifallas. Det skulle innebära att bevilja pension till befattningshavare, som tidigare icke ha erhållit dylik under sådana omständigheter, som här äro rådande. Jag hänvisar till vad utskottet har anfört och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av vissa framställningar angående pensioner och understöd m. m., att utgå av affärsdrivande verks medel, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

*Ang.
pension åt
lappfogden
J. O. Holms
änka och barn.*

I punkten 7 av proposition nr 148 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att lappfogden i Norrbottens läns norra distrikt Johan Olof Holms änka Sara Albertina Holm, född Holmgren, samt makarnas minderåriga barn Sara Greta Birgitta, Sara Göta Margareta, Sara Hilja Elisabet, Karl-Olov Sigvard och Erik-Olov Daniel finge, räknat från och med den 1 april 1929, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension, änkan med 900 kronor, så länge hon förbleve änka, samt varje barn med 180 kronor intill utgången av det kalenderår, varunder det uppnått 18 års ålder.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 285 av herr *Asplund* m. fl., och den andra inom andra kammaren under nr 440 av herr *Grapenson*, i vilka hemställts, att riksdagen ville, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 148, besluta, att f. folkskoleinspektören, lappfogden i Norrbottens läns norra distrikt Johan Olof Holms änka Sara Albertina Holm, född Holmgren, samt makarnas minderåriga barn Sara Greta Birgitta, Sara Göta Margareta, Sara Hilja Elisabet, Karl-Olov Sigvard och Erik-Olov Daniel finge, räknat från den 1 april 1929, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension motsvarande den, som tillkomme efterlevande till befattningshavare i lönegraden B 24 eller, förutom pensionsförhöjning och dyrtidstillägg, 1,400 kronor till änkan och sammanlagt 1,120 kronor till barnen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å de i ämnet väckta motionerna I: 285 och II: 440, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte medgiva, att lappfogden i Norrbottens läns norra distrikt Johan Olof Holms änka Sara Albertina Holm, född Holm-

gren, samt makarnas minderåriga barn Sara Greta Birgitta, Sara Göta Margareta, Sara Hilja Elisabet, Karl-Olov Sigvard och Erik-Olov Daniel finge, räknat från och med den 1 april 1929, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension. änkan med 900 kronor, så länge hon förbleve änka, samt varje barn med 180 kronor intill utgången av det kalenderår, varunder det uppnått 18 års ålder.

Ang.
pension åt
lappfogden
J. O. Holms
änka och barn.
(Forts.)

Herr **Asplund**: I denna punkt har utskottet tillstyrkt bifall till en av Kungl. Maj:t gjord framställning om att till lappfogden Johan Olof Holms änka och fem minderåriga barn på allmänna indragningsstaten bevilja en årlig pension åt änkan av 900 kronor och åt varje barn av 180 kronor, tills de fylla 18 år. Med anledning av denna proposition har jag jämte herrar Bergqvist, Evert Jonsson, J. P. Johansson och D. Hansén väckt en motion, däri vi med åberopande av vad särskilt länsstyrelsen i Norrbottens län framhållit och med hänsyn till att en föregående riksdag beviljat en annan lappfogde, lappfogden i Jämtlands län, en pension i enlighet med lönegraden B 24, hemställt, att Holms efterlevande måtte erhålla en pension, som svarar mot den, som tillkommer efterlevande i nämnda lönegrad. B 24. Länsstyrelsen hade för sin del föreslagit, att pensionen skulle utgå enligt lönegraden B 26, som hade ställts i utsikt för Holm att uppnå, i fall han skulle kvarbliva vid sitt lappfogdeförordnande, ehuru han kunde få ett lugnare arbete genom att kvarstå såsom folkskoleinspektör i Nedre Tornedalen, där han då skulle ha fått en pension efter lönegraden B 24. Utskottet har liksom Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna gå vare sig så långt som länsstyrelsen i Norrbotten har föreslagit eller som riksdagen beslutat beträffande lappfogden Staaff, utan både av Kungl. Maj:t och av bankoutskottet har pensionen som sagt begränsats till 900 kronor för änkan och 180 kronor för varje barn, och detta har skett under åberopande dels av att en viss behållning i boet fanns efter Holm, dels av att han icke erlagt några pensionsavgifter. I det avseendet har enligt upplysning från statens pensionsanstalt Holm under en tid av 17½ år, då han var ordinarie folkskollärare i finnbygden, först i Korpilombolo och sedan i Svappavaara, erlagt sammanlagt 650 kronor till folkskollärarnas änke- och pupillkassa. Det är således ett avsevärt belopp, som han faktiskt erlagt, ehuru det har uppgivits, att han inte erlagt någonting.

På grund av den ställning, han intog, såväl till fastboende jordbrukare i finnbygden som till lapparna därstädes, utsågs han den 1 januari 1916 till lappfogde i Övre Norrbottens distrikt. Detta är det ojämförligt viktigaste av alla lappfogdedistrikt, det innehåller ett antal renar av närmare en kvarts miljon, och det är ett synnerligen svårt arbete, som en lappfogde där har sig förelagt, därför att av gammalt ha renarna i dessa trakter varit hänvisade till att under sommaren flytta över till Norge. Dessutom ligger emellan den nordligaste delen av den norska lappmarken, Sydvaranger och Torne lappmark en lång smal remsa land, som tillhör Finland. Med Finland har ända till de sista åren inte funnits någon konvention angående renskötseln, utan när svenska renar, som hade rätt och sedvana att vistas på den norska sidan, inte kunnat hållas tillbaka från att taga raka vägen över denna smala landremsa, så har det varit mycket vanligt, att finnar, både länsmän och andra personer, tillhörande den fastboende befolkningen passat på att beslagtaga dessa renar, därför att de ha råkat komma in på finskt område. Detta har lett till ständiga kontroverser med finnarna, och även med den norska jordbrukarbefolkningen har lappfogden måst ha ett ständigt arbete för att jämna ut tvister på grund av uppkomna höskador o. s. v. Det har ju också på svenska sidan ofta förekommit sådana anledningar till tvister.

Ang.
pension åt
lappfogden
J. O. Holms
änka och barn.
(Forts.)

Vidare har det genom anläggningen av riksgränsbanan och den stora malm-brytningen i Gellivare och Kiruna åstadkommit, att lapparnas bästa höstbetesmarker omkring riksgränsbanan blivit omöjliga att bruka. Från statens sida har man icke ansett det nödigt att uppföra behöfliga stängsel där, utan man har ansett det billigare att betala de renar, som järnvägstågen köra över. Men skulle lapparna ha handlat efter denna synpunkt, så skulle det ha blivit mycket dyrt för staten. De ha måst taga hänsyn till banans förekomst, icke kunnat stanna kvar i banans närhet på hösten utan måst driva sina renar nedåt landet långt tidigare än förut. Därvid har det å ena sidan uppstått tvistigheter emellan de fastboende och lapparna, och å andra sidan ha de lappstammar, som haft sina höstbetesland på båda sidor om riksgränsbanan, trängt in på andra lappbyars områden och därigenom åstadkommit oreda. Allt detta har lappfogden Holm lyckats i mycket hög grad ställa till rätta, alla dessa olägenheter har han bemästrat.

När han nu på grund av sin långa tjänstgöring som folkskollärare i finnbygden ifrån den 1 januari 1922 utsågs till folkskoleinspektör i Nedre Torne-dalen med den rätt, som därmed följde, dels till pension för honom själv — och till en högre pension än han hade haft som folkskollärare — dels till änke- och pupillpension, och då han dessutom kände på sig, antar jag, att han icke skulle stå ut så länge med lappfogdetjänsten, så var han böjd för att lämna denna tjänst ifrån sig och behålla den lugnare folkskoleinspektörsbefattningen. Han blev emellertid då från en hel del håll, inte bara länsstyrelsen i Norrbottens län utan även flera av den dåvarande regeringens medlemmar och andra högstående personer, som voro insatta i och kände till hans goda egenskaper som lappfogde, övertalad att stå kvar under försäkran om att det alldeles säkert inom kort tid skulle bli en löneroglering för de fåtaliga lappfogdarna. Detta hände 1923. Det har emellertid ännu den dag i dag är inte blivit någon löneroglering, därför att frågan har blivit hopkopplad med frågan om löneroglering för landsfiskaler och landsfogdar.

Här finnas tre läkarintyg — den tredje läkaren har lämnat intyg om fru Holm, vilket jag sedan skall återkomma till — och enligt de två läkarnas intyg har Holm sannolikt lidit men av sin tjänst som lappfogde. Jag vill citera, vad överläkaren Nils Rahm i Boden säger: »Med anledning av ovanstående får jag uttala den mening, att, om det än icke är medicinskt bevisat, att Holms sjukdom uppstått på grund av hans tjänst som lappfogde, det dock måste anses möjligt, att så varit fallet och säkert, att hans tjänst påskyndat förloppet samt ådragit honom bestående skada. Det synes även sannolikt, bland annat, på grund av den goda inverkan på sjukdomen, som vila påtagligen hade, att ett mindre strapatsrikt yrke skulle kunnat förhindra och säkerligen i varje fall fördröja uppkomsten av sjukdomen.»

Man kan säga, att när Holm nu lät övertala sig att kvarstå såsom lappfogde, så skedde det faktiskt under den förutsättningen, att hans löneroglering skulle bli avgjord under de närmaste åren och hans familj därigenom skulle bli tryggad i händelse av hans frånfälle. Det måste då anses rimligt, att hans efterlevande, endast på den grund att han icke kommit att såsom folkskoleinspektör eller såsom lappfogde erlägga avgifter till civilstatens änke- och pupillkassa, icke skola bli lidande. Då nu enligt länsstyrelsens mening, som nog Holm har fått del av, han skulle ha bort komma i lönegraden B 26 men motionärerna endast ha föreslagit, att hans efterlevande skulle få pension efter lönegraden B 24, så anser jag, att den minskning i pension, som därigenom uppkomme, fullt täcker den bristen, att icke pensionsavgifter ha blivit erlagda, för att icke tala därom att genom hans kvarstående som lappfogde hans liv antagligen blivit med många år förkortat.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den i ämnet

avgivna motionen, alltså, »att f. folkskoleinspektörens, lappfogdens i Norrbottens läns norra distrikt Johan Olof Holms änka Sara Albertina Holm, född Holmgren, samt makarnas minderåriga barn Sara Greta Birgitta, Sara Göta Margareta, Sara Hilja Elisabet, Karl-Olov Sigvard och Erik-Olov Daniel må, räknat från den 1 april 1929, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension, motsvarande den, som tillkommer efterlevande till befattningshavare i lönegraden B 24 eller förutom pensionsförhöjning och dyrtidstillägg, 1,400 kronor för änkan och sammanlagt 1,120 kronor för barnen.»

*Ang.
pension åt
lappfogden
J. O. Holms
änka och barn.
(Forts.)*

Herr Svensson, Carl: Herr talman! Det framgår av utredningen på denna punkt, att Kungl. Maj:t och utskottet, som tillstyrkt Kungl. Maj:ts framställning, behandlat de efterlevande till lappfogden Holm synnerligen välvilligt. Statskontoret hade ju för sin del uttalat tvekan beträffande beviljande av pension över huvud taget och föreslagit, att änkan skulle erhålla 600 kronor och barnen vardera 120 kronor. Kungl. Maj:t har höjt dessa belopp till respektive 900 och 180 kronor, och Kungl. Maj:t synes i verkligheten just ha gått ut ifrån de pensionsbelopp, som utgå till statstjänstemän i 24 lönegraden, men härpå är gjort en liten reduktion med hänsyn till att vederbörande icke inbetalat pensionsavgifter. Det är ju så, att andra statstjänstemän få i det allra närmaste helt bestrida kostnaderna för familjepensioneringen. Staten bidrager till denna endast med vissa mindre belopp för administrerandet av pensionskassan, och därför bör det ju vara rimligt, att beträffande en person, som inte på grund av sin ställning är pensionsberättigad men som anses böra av statsmedel få pension, det tages någon hänsyn till den omständigheten, att han icke liksom andra haft att inbetala några pensionsavgifter. Det synes mig således icke i detta fall finnas fog för den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts och det förslag, som föreligger här ifrån utskottet, skulle innebära något missgynnande av vederbörande. Det finns efter min mening icke skäl att gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit; däremot kunde det ju, såsom statskontoret framhåller, finnas en viss tvekan, om pension överhuvud taget skulle få ifrågakomma i detta fall.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Bergqvist: Det kan ju förefalla, som om utskottets ordförande hade rätt i sitt påstående, att lappfogden Holms efterlevande änka och barn ha blivit välvilligt behandlade av Kungl. Maj:t och utskottet. Men då man tänker på de verkliga förhållandena, tror jag, att det finnes mycket stort fog för motionärens hemställan.

Jag kände lappfogden Holm, och jag minnes mycket väl hans stora tvekan, när det gällde att gå över från folkskoleinspektörstjänsten i Tornedalen till lappfogdetjänsten. Han resonerade med mig flera gånger om denna sak, och särskilt var han ängslig för pensionsförhållandena. Emellertid lät han beveka sig av vederbörande, som med hänsyn till hans stora förutsättningar för lappfogdetjänsten med stor enträgenhet bearbetade honom för att han skulle lämna folkskoleinspektörstjänsten och gå in i den tjänst, som han sedermera hade.

Det är ett förhållande, som man nog ofta får iakttaga, att de långa resorna i de lapska fjällbygderna äro mycket påkostande för hälsan och att de, som ägnat sig åt lappväsendet, ofta kommit att dö vid relativt unga år. Ett exempel på detta var nomadskoleinspektören Karnell, som mänskligt att se hade kunnat beräkna en längre livstid, om han ej hade haft dessa ytterst ansträngande fjällfärder. Detsamma var utan tvivel förhållandet med lappfogde Holm. Hade han stannat på sin folkskoleinspektörstjänst i Tornedalen, så hade han ej behövt underkasta sig dessa svåra ansträngningar, som

Ang.
pension åt
lappfogden
J. O. Holms
änka och barn.
(Forts.)

sannolikt bidragit till att förkorta hans liv. Under sådana förhållanden och då han onekligen såsom folkskoleinspektör hade bättre betryggat sina efterlevande, så synes det vara rimligt, att riksdagen håller dessa skadeslösa och bereder dem åtminstone samma pensionsförmåner, som de skulle ha fått, ifall han varit kvar i folkskoleinspektörstjänsten.

Nu åberopar man visserligen, att Holm efterlämnade något litet kvarlåten-skap när han dog. Familjen står alltså ej alldeles utblottad. Behållningen uppgives till 40,000 kronor, men dels får man komma ihåg, att änkan står där med fem minderåriga barn, och dels är saken den, som det nämnes i motionen, att hon själv på grund av sjukdom icke blott är oförmögen till allt förvärvsarbete utan att hon dessutom efter all sannolikhet för framtiden är urständsat till själv sköta sitt hus. Med anledning av dessa ömmande omständigheter förefaller det mig, som om kammaren borde behjarta den framställning, som föreligger i motionen, och jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr **Asplund**: Med anledning av bankoutskottets ärade ordförandes påpekande, att inga pensionsavgifter voro erlagda av Holm, så vill jag ännu en gång påpeka, att enligt ett alldeles nyss erhållit meddelande från statens pensionsanstalt uppgå de avgifter, som Holm har erlagt till folkskollärarnas änke- och pupillkassa under de 17½ år han har varit ordinarie folkskollärare i finnbygden, omedelbart innan han blev förordnad såsom lappfogde, till 650 kronor. Jag har försökt, så gott jag har kunnat, räkna ut vad han skulle ha erlagt, ifall han hade kvarstått såsom folkskoleinspektör under de 5 eller 6 år — jag har räknat med 6 år, men det är ej mer än 5 år och 3 månader — sedan han avgick från folkskoleinspektörsbefattningen. Det uppgår för dessa år till 1,411 kronor. Vad som då fattas i pensionsavgifter för honom, ifall han hade fått tillgodoräkna sig det han erlagt till folkskollärarnas pensionskassa, skulle således vara 760 kronor. Jag föreställer mig, att ett sådant engångsbelopp inte kan tagas till intäkt, för att man går ned från ett pensionsbelopp av 2,520 kronor, dyrtidstillägg oberäknat, till 1,800 kronor. Den skillnaden tages ju in på ett år.

Jag ber att här få påpeka två precedensfall. Det ena ha vi nyss beslutat om; det var väl fem minuter, innan den här punkten föredrogs. Det var under första punkten i bankoutskottets utlåtande nr 32, angående pension åt pressombudet E. V. Sjöstedts änka. Enligt utredningen där har änkan utöver behållningen i boet på 365 kronor utbekommit ett livförsäkringsbelopp på 25,000 kronor, och därtill hava de till myndig ålder komna döttrarna fått ett liknande belopp. Här fanns således en förmögenhet på minst 50,000 kronor, varjämte inte ett enda minderårigt barn fanns att försörja. Där hade man icke tagit någon hänsyn till att förmögenhet fanns men ingen försörjningsplikt för minderåriga barn. Bankoutskottet åberopar vidare 1922 års riksdagsbeslut om beviljande av pension åt pressombudet H. F. Valentins änka i London till sammanlagt belopp av 1,200 kronor, churu både statskontoret och bankoutskottet avstyrkt pension i detta fall. Men i år har utskottet, på grund av att riksdagen då biföll Kungl. Maj:ts proposition i ärendet, ansett, att samma belopp borde utgå till pressombudet Sjöstedt änka.

Jag hemställer till kammaren, huruvida det är ett arbete av mindre betydelse, som av lappfogden Holm har utförts. Han har sökt på alla möjliga sätt skydda och främja en näring, som bygger på att tillvarataga den fattiga växtligheten på ödsliga fjällmarker, där det är absolut omöjligt att få fram någonting annat ur jorden. Det anses, att renstammen där uppe går upp till närmare en kvarts miljon renar. Här har åberopats bland annat det, att dessa pressombud skulle taga bort vanföreställningar i England och Frankrike om

svenska förhållanden. Jag förmodar, att en av de förnämsta vanföreställningarna just är den, att det går lappar och renar på Stockholms gator. Jag menar det, att själva omvårdnaden om näringen bör vara minst lika viktig som det där borttagandet av sådana vanföreställningar.

Även beträffande det andra av bankoutskottet åberopade precedensfallet från 1922 gäller, att änkan icke hade några barn att försörja, att hon av publicistklubben förut hade en årlig pension på 1,250 kronor och att försäljningen av stärbhusets lösöre gav en behållning av 18,870 kronor i svenskt mynt.

Jag tror således, att man kan med fullt fog även gå in för att bevilja det något högre belopp, som motionärerna föreslagit för lappfogde Holms efterlevande.

*Ang.
pension åt
lappfogden
J. O. Holms
änka och barn.
(Forts.)*

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till den av herr Asplund m. fl. i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Asplund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32 punkten 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr Asplund m. fl. i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 9—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av väckt motion om ändring av viss bestämmelse rörande tilläggsersättning å livränta av statsmedel till följd av olycksfall i arbete;

nr 34, i anledning av väckt motion om ersättning åt Knut Sigurd Bexelius för olycksfall under arbete vid ett av arbetslöshetskommissionen anordnat arbetsföretag;

nr 35, i anledning av väckta motioner om årliga understöd åt fyra genom misstag under tjänsteutövning av barnmorska skadade barn;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1930/1931 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 38, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om tillfällig löneförbättring under budgetåret 1930/1931 för vissa befattningshavare vid Tumba bruk.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om samhällets barnavård, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att bereda arbetare skydd mot vräkning vid arbetskonflikter.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 165 i första kammaren av herr Möller m. fl. och nr 255 i andra kammaren av herr Hansson i Stockholm m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, avseende att skapa skydd mot vräkning vid arbetskonflikter åt arbetare, i vars avlöningsvillkor bostadsförmån inginge, och att utredningen jämte förslag i ärendet måtte föreläggas 1931 års riksdag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar Norman, Magnusson i Kalmar, Johansson i Sollefteå och Hansson i Trollhättan, som hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning på i motionerna angivna grunder, avseende att skapa skydd mot vräkning vid arbetskonflikter av arbetare, i vars avlöningsvillkor bostadsförmån inginge, och att utredningen jämte förslag i ärendet måtte föreläggas 1931 års riksdag.

Herr Norman: Herr talman! Intressemötsättningarna mellan produktionsmedlens ägare och lönearbetarna ger helt naturligt i vårt moderna näringsliv många gånger anledning till konflikter mellan dessa parter, som båda sträva efter att få så stort utbyte som möjligt av sin insats i produktionsprocessen. Det är, synes det mig, ett naturligt och rättvist krav, att staten vid dessa arbetskonflikter skall förhålla sig neutral, att lagar och förordningar böra vara sådana, att inte den ena parten kan använda dem till sin hjälp mot den andra parten, då intressekonflikter av detta slag inträda. Men det synes också vara riktigt, att samhället har all anledning att därjämte tillse att göra vad på samhället självt ankommer för att undvika allt onödigt tillspetsande, allt onödigt försvarande av en dylik intressekonflikt. I det militära kriget försöker man ju bland de civiliserade folken att åstadkomma en humanisering av krigföringen. Då synes det mig, som om det allmänna har all anledning att verka för, att stridsmetoderna i den sociala kampen också humaniseras. Dessa vräkningar vid arbetskonflikter, som gång efter annan inträffa, då de stridande arbetarna och deras familjer med sitt bohag vräkas, flyttas ut från de bostäder, som de ha haft sig upplåtna — det är en brutal stridsmetod. Det är ett omdöme, som inte bara de i striden deltagande, de som utsatts för densamma, måste fälla,

utan rättskänslan inom vissa kretsar bland medborgarna reagerar mot en stridsmetod, som vänder sin spets mot familjen, mot kvinnor och barn. Den verkar irriterande under själva konfliktens förlopp, och den verkar försvårande för en lugn avveckling av konflikten. Industrierbetarna ha ju många gånger fått vara med om en sådan där tillspetsning av ett konfliktläge. Vi ha t. ex. namnet Mackmyra i vår fackföreningsrörelses historia. När industrierbetarnas organisationer ha vuxit sig starka, så ha dylika stridsmetoder undan för undan blivit åsidosatta, skjutits åt sidan, men de förekomma allt fortfarande, särskilt vid arbetskonflikter inom jordbruksnäringens område.

Vad som nu har aktualiserat frågan, vad som har givit anledningen till, att de här motionerna, som nu äro föremål för andra lagutskottets utlåtande ha kommit till, det är, som vi allmänt känna till, den sorgligt ryktbara Mörehistorien i fjol höstas med de vräkningar, som där vidtogos. Där hade några fattiga statare och jordbrukets lönearbetare sammanslagit sig i en fackförening, i avsikt att i tillit till samverkan och solidaritet göra sina krav gällande. Denna fackförening vände sig genom sin förbundsstyrelse till arbetsgivarna med begäran om, att de skulle upptaga förhandlingar om ett kollektivavtal. Det var någon gång på vårsidan i fjol, som den framställningen gjordes. Det kom inte något svar från arbetsgivarna på denna begäran. Efter någon månad gjordes ytterligare en hemställan om, att dylika förhandlingar skulle upptagas, och då var det en av dessa — jag tror 22 arbetsgivare — som svarade därpå. Han svarade, att det på hans gård ej rådde någon avtalstvist, varför han ej hade någon anledning att underhandla med en fackförening. För att giva ett uttryck åt, att organisationen här menade allvar med sitt krav på underhandlingar, allvar med sitt krav på att här skulle fackföreningen såsom sådan få sluta en överenskommelse med arbetsgivarna, få sluta ett kollektivavtal, så beslöt denna organisation, denna lantarbetarefackförening, en partiell strejk inom ett visst område av det hela, som berördes av den här konflikten. D. v. s. man gick ej så brådstörtat fram utan man begränsade striden till ett mindre område för att dock visa, att här var det allvar i kravet. När detta inte ledde till något resultat, blev strejken total. Det var någon gång i slutet av juli månad i fjol, tror jag. Dessförinnan hade förlikningsmannen försökt åstadkomma en medling, men han hade mötts av precis samma oförstående som fackföreningen hade mötts av från arbetsgivarnas sida. Han fick från detta håll intet svar på sin hemställan om, att parterna skulle sammanträda till medling. Arbetsgivareparten svarade inte ens förlikningsmannen på hans hemställan. Han måste vända sig till länsstyrelsen för att länsstyrelsen skulle ålägga dessa arbetsgivare att i det här fallet följa lag och förordning och infinna sig till ett förlikningssammanträde, när förlikningsmannen kallat dem. Det gjorde de ju nu visserligen men endast för att förklara, att de ej ville underhandla med fackföreningen. I stället tillgrepo de dessa brutala stridsmetoder. De ansökte hos länsstyrelsen om vräkningsdom på dessa arbetare. Jag tror, att det var över femtiotalet arbetare, som med familjer utgjorde omkring 250 personer, som skulle vrakas från sina bostäder. Det har framhållits, att den här striden där nere i Södra Möre skulle vara en strid för föreningsrätten, och det har protesterats mot, att det påståendet har blivit fällt. Och rent formellt sett så ha ju dessa lantarbetare ej vägrat sina arbetare att tillhöra någon slags fackorganisation, men genom sina åtgärder eller rättare sagt genom sin underlåtenhet i fråga om åtgärder i det här fallet så ha de alldeles tydligt saboterat föreningsrätten för sina arbetare, i det att de ha vägrat att underhandla med fackföreningen om kollektivavtal. Motionerna här synas mig vara berättigade som en protest mot en sådan social efterblivenhet, som har visat sig under denna så riksberömda Mörekonflikt, och det synes mig, som om riksdagen borde understryka den protesten genom att ansluta sig till den reservation till utskottets utlåtande, som här är bifogad.

*Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.
(Forts.)*

Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.
(Forts.)

Frågan om lagstiftningsåtgärder för att förhindra en sådan brutal stridsmetod, som vräkningar å arbetsanställda från deras bostäder innebär, den frågan har flera gånger förut behandlats av riksdagen. Det har försökts olika vägar för att kunna komma fram till ett resultat. De förslag, som förut varit uppe, skulle kanske ej giva det skydd, som rättskänslan enligt min uppfattning har rättighet att kräva i det här fallet. Motionärerna framhålla som ett berättigat krav, att lag och förordning borde vara sådana, att det skulle få dröja en viss tid innan arbetare, som deltaga i en arbetskonflikt, måste flytta ifrån de bostadslägenheter, som äro upplåtna åt dem, att det sålunda skulle kunna bli ungefär enahanda förhållande och samma bestämmelser, som gälla beträffande den för bostadslägenheter ömsesidiga uppsägningsrätten, d. v. s. tre månader. »Men», heter det i motionen, »därjämte torde det böra ankomma på myndigheternas prövning, huruvida under särskilda förhållanden ytterligare tid, exempelvis två månader, skall medgivas för innehav av lägenheter.» För att få fram åtgärder, som skulle tillfredsställa dessa krav, yrkas det av motionärerna på en utredning om sättet och medlen för åstadkommande av sagda skydd. Andra lagutskottet har i sitt utlåtande ej tagit ståndpunkt till själva rättsprincipen, ej sagt ifrån såsom sin mening, huruvida det nuvarande förhållandet är lämpligt och bra eller icke, eller huruvida rättsmedvetandet måste reagera mot detta slag av stridsåtgärder från den ena partens sida. Utskottet framhåller i stället, att denna fråga sammanhänger med frågan överhuvud om en för jordbruket lämpad avtalslagstiftning, och att den kan lösas endast i sammanhang därmed. Ja, jag kan ej finna annat än att det motiv, som här framhålls, måste betecknas som ett de obotfärdigas förhinder. Man vill ingenting göra i denna fråga. Den synes mig dock vara av den betydelse, att här borde från statsmakternas sida någonting göras, ty det är otvivelaktigt så, att just sådana stridsmetoder verka synnerligen irriterande och försvårande på en arbetskonflikt. Dessa arbetare, som blivit utsatta för detsamma, måste känna sig stå liksom rättslösa i samhället, när samhällets myndigheter på grund av lag och förordning stå arbetsgivaren till tjänst med dessa brutala stridsåtgärder. Det måste hos familjemedlemmarna, hos dessa barn, som få vara med om dylika vidrigheter i ungdomsåren, bita sig fast just denna misstanke, att de tillhöra en klass i samhället, som på ett alldeles särskilt sätt ställs vid sidan och som icke får det rättsskydd, den borde ha rätt till. Det kanske, juridiskt sett, icke är så, men psykologiskt sett, måste just den tanken växa sig fast hos dessa människor.

Jag anser, herr talman, att denna fråga är av sådan betydelse, att man ej bör vänta med dess lösning tills den kan ske i sammanhang med en avtalslagstiftning på detta område. Beträffande en avtalslagstiftning på jordbrukets område är det min uppfattning, att i det avseendet bör man nog vara rätt betänksam. Här bör det i varje fall vara så, att här måste den ömsesidiga, den frivilliga överenskommelsen mellan parterna skapa en praxis, en sedvanerätt, innan denna stadfästes i någon som helst lag. Skola vi vänta på att detta möjliggör en avtalslagstiftning, där även det nu förevarande problemet löses, tror jag, att det vid det laget så småningom har löst sig själv för lantarbetarna på samma sätt, som det löst sig för industriarbetarna. I och med att fackorganisationerna växa sig starka, komma helt naturligt dessa brutala stridsmetoder att icke längre tillämpas, men de många offer, som måste ske, innan man kommer dithän, dessa offer, synes det mig, skulle kunna undvikas genom att riksdagen här ginge in för en undersökning, om det icke skulle kunna vidtagas omedelbara lagstiftningsåtgärder i syfte att åstadkomma detta skydd mot vräkning vid arbetskonflikter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som till utskottsutlåtandet är fogat av fyra reservanter.

Herr Westman: Den ärade talaren framhöll i sitt anförande och underströk mycket starkt önskvärdheten av att man hade en sådan lagstiftning i vårt land, att man förebyggde en onödig tillspetsning av de strider på arbetsmarknaden, som på grund av sakens natur framkallas av de intresse motsatser, som där äro oundvikliga. Jag ger den ärade talaren alldeles rätt i denna hans principiella ståndpunkt. Enligt min uppfattning är det bästa sättet att undvika, att vi i vårt land få elakartade arbetskonflikter, att vi här i riksdagen be-
möda oss om att få till stånd en väl avvägd avtalslagstiftning. Det finns ju för närvarande — för att nu endast tala om jordbrukets område — icke någon som helst arbetaravtalslagstiftning, som är avpassad efter jordbrukets förhållanden. Jag har vid flera tillfällen såsom min åsikt uttalat, att riksdagen borde försöka att få till stånd en sådan lagstiftning. Man har emellertid från socialdemokratiskt håll intagit en alldeles motsatt ståndpunkt. Man har både här i kammaren och på andra ställen från ledande socialdemokratiskt håll sagt, att det behöves icke alls någon lagstiftning om förhållandena på landsbygden mellan arbetare och arbetsgivare, ty dessa förhållanden ordnas bäst genom kollektivavtal. Man har då räknat med att socialdemokraterna skulle snart nog kunna organisera lantarbetarna till så starka sammanslutningar, att dessa skulle vara i stånd att tillvarataga sina intressen utan någon som helst hjälp av lagstiftningen. Jag har varnat för denna ståndpunkt. Jag har sagt, att det är icke alls säkert, att det lyckas att åstadkomma så starka sammanslutningar av arbetarna, att de kunna bli jämställda med arbetsgivarna eller till och med överlägsna dem. Det kan väl hända, att det kan finnas arbetare, antingen sammanslutna eller sådana, som ej varit i tillfälle att bilda sammanslutningar, som äro så svaga, att lagstiftarens hjälp kan behöva tillgripas för att skydda dem.

Nu ser jag ju av den motion, som är väckt här, och jag har också hört det av den föregående talarens anförande, att man från socialdemokratiskt håll börjat komma över till den åsikt, som jag vid flera olika tillfällen uttalat. Herrarna anse ju nu, att arbetarna befinna sig i det läget, att man bör skydda dem genom lagstiftning. Vi äro således alldeles ense i den saken, att lagstiftaren bör taga upp dessa frågor till behandling, men vi skilja oss däri, att jag för min del, i likhet med utskottets övriga ledamöter, som tillhöra majoriteten, står på den ståndpunkten, att man icke kan behandla det isolerade problem, nämligen frågan om vräkningen, som motionären tagit upp, för sig, utan skall man lagstifta, måste man ta upp frågan om en arbetaravtalslagstiftning för jordbruket i dess helhet. Det är alldeles orätt av den föregående talaren, att han i denna vår förklaring endast ser de obofärdigas förhinder, som han uttryckte sig. Jag är fullt villig att utfästa min medverkan till en reform av den räckvidd, som jag här angivit. Jag anser, att det är ytterst beklagligt, att Kungl. Maj:t ej vidtagit någon åtgärd för att effektuera den riksdags-skrivelse, som avläts för så lång tid sedan som 1918, i syfte att få till stånd en arbetsavtalslagstiftning för jordbruket. Man talar ju från socialdemokratiskt håll om önskvärdheten att få till stånd en stark regering. Det vore under sådana omständigheter, tycker jag, allt skäl i världen, att herrar socialdemokrater riktade en kritik mot alla de regeringar, som funnits sedan den tiden, därför att de icke haft kurage nog att upptaga denna svåra och brännande fråga.

Det är enligt min uppfattning däremot alldeles omöjligt att nu lagstifta om denna vräkningsdetalj. Det går ej att göra en lagstiftning för denna enda del av vad som kan bestämmas i ett arbetsavtal utan att sätta in en sådan bestämmelse i den större ram, som omsluter arbetsavtalslagstiftningen för jordbruket i dess helhet. Under sådana förhållanden ha vi i utskottet icke ansett det behöfligt att inlåta oss på någon närmare undersökning av Mörekonflik-

Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.
(Forts.)

Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.

(Forts.)

ten, och vad som därvid tilldrog sig. Jag skall för min del icke heller nu göra något uttalande om den konflikten, därför att vad som där skett är för mig utan något intresse, då jag ju är beredd att medverka till en arbetsavtalslagstiftning för landsbygden, oavsett hur Mörekonflikten förlupit.

Herr talman! Det är således på grund av denna min allmänna ståndpunkt och på grund av de lagtekniska skäl, som jag här anfört, som jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Hagman**: Herr talman, mina herrar! De omfattande meningsskiljaktigheter, som förelågo i riksdagen, när det gällde tjänstehjonsstadgans avskaffande, ha ju i det föreliggande utskottsutlåtandet på sätt och vis upplevat en renässans. Jag skulle för min del vilja framhålla, att jag tror, att själva den grundförutsättning, på vilken andra lagutskottet här bygger sitt resonemang, att man ej kan lösa denna fråga på lämpligt sätt, med mindre man tager upp frågan om avtalslagstiftningen för jordbruket — denna utgångspunkt är enligt min mening både obehövlig och felaktig. Det förhåller sig visst ej på det sättet, att man behöver skjuta fram avtalslagstiftningen för jordbrukets vidkommande, när man skall lösa denna begränsade del av det problem, som här i motionen berörts, utan det kan säkert räcka, om man undersöker möjligheten att göra frågan om bostads- och hyresrätten till en sak för sig och lönersättningen för arbetet till en annan sak, d. v. s. icke sammanblandar dessa båda angelägenheter med varandra. Det är ju vidare på det sättet, att det är icke bara genom förhållandena inom jordbruket och för lantarbetarnas vidkommande, som detta problem har blivit aktuellt. Vi veta ju, att inom många av våra stora industrier på landsbygden — jag tänker särskilt på järnbruk och sågverksindustri — ingår för närvarande i många fall bostadsförmånen såsom en integrerande del av lönen. Det är visserligen sant, att på detta område ha vi icke under de senaste åren haft några tråkigheter av det slag, som i motionen omförmälas beträffande Möre, beroende på att när det inom industrien inträffat större arbetskonflikter, ha arbetsgivarna icke vidtagit vräkningsåtgärd, utan arbetarna ha tillåtits kvarstanna i bostäderna. Hade vi fått liknande förhållanden inom industrien, som man hade i Möre, hade helt säkert detta problem skjutits fram till en ännu större aktualitet. Jag tror för min del, att om man i detta avseende har god vilja, skall det bli möjligt att vid en sådan utredning, som motionären föreslår, hitta utvägar för att komma ifrån tråkigheter av det slaget, som faktiskt föregående år upprörde landet i sin helhet.

Det är därför, herr talman, som jag tillåter mig att hemställa om bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Greve **Lagerbjelke**: Herr talman! Jag får uttala mitt gillande av utskottsordförandens principiella ställning till detta problem, men jag anser, att man ej kan nöja sig med ett principiellt ställningstagande i en fråga som denna. Även om en arbetsavtalslagstiftning för jordbruket kommer till stånd, kan jag icke finna annat, än att det förslag, som här motionsvis framställts, är alldeles omöjligt.

Det sades nyss av den siste ärade talaren i fråga om industrien, där även bostäder i enskilda fall äro upplättna åt arbetarna, att där hade denna fråga icke blivit aktuell. Och talaren förklarade, att om under industriella arbetstvister vräkning hade förekommit, så hade nog denna fråga kommit upp förr. Men jag vill då påpeka, att det är en avsevärd skillnad mellan nu avsedda förhållanden inom industrien och jordbruket. Inom industrien är det möjligt för arbetsgivarna att tills vidare lägga ned hela arbetet, hela produktionen, och då kunna arbetarna få sitta där i sina bostäder, men inom jordbruket är det helt

olika. Där kan helt enkelt arbetsgivaren, jordägaren, arrendatorn, icke lägga ned jordbruksproduktionen; den måste fortfarande bedrivas, annars blir det icke för honom ekonomiskt överkomligt. Och hur skall det under en pågående arbetskonflikt inom jordbruket vara möjligt för en arbetsgivare, han må vara hur barmhärtigt sinnad som helst, hur mänskligt sinnad som helst mot sina arbetare, att i längden låta arbetarna sitta kvar i bostäderna? Han kan icke få arbetet bedrivet, utan att han förfogar över arbetskrafter. Då lär det väl vara nödvändigt, om det icke inom en kortare tid visar sig möjligt att lösa arbetskonflikten, att låta den arbetskraft, som han måste anskaffa i stället för den gamla, förfoga över bostäderna. Skulle denna möjlighet för honom ej förefinnas, vore han alldeles handikapid, fullständigt underkastad de strejkande arbetarnas goda vilja att träffa en överenskommelse. Det skulle vara under alldeles för olika förhållanden, som en strid mellan arbetsgivare och arbetare då skulle utkämpas. Det är visserligen önskligt — det äro alla, både arbetare och arbetsgivare ense om — att arbetskonflikter kunna så mycket som möjligt undvikas och helst göras upp i godo, och det är därför förlikningsmannainstitutionen som så mycket annat kommit till. Men det är dock så, att alla arbetskonflikter icke kunna alltid uppgöras i godo. Det utbryter konflikter, och att då ställa den ena parten så till den grad hjälplöst underlägsen gent emot den andra kan icke vara riktigt.

*Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.
(Forts.)*

Jag får sålunda, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Winberg: Den senaste ärade talaren uttalade sig om den »hjälplösa ställning», vilken arbetsgivarna skulle intaga gentemot arbetarna. Det förefaller mig dock något malplacerat, när man tänker på det fall, som här föreligger, och de åtgärder, som arbetsgivarna kunna vidtaga och i detta fall ha vidtagit. Skola vi tala om hjälplöshet hos någondera parten, särskilt inom jordbrukets område, lär det väl snarare vara arbetarparten än arbetsgivarparten, som man skall giva en sådan beteckning.

Vidare framhöll greve Lagerbjelke, hur ofantligt olika det är beträffande jordbruket å ena sidan och industrien å den andra. Inom jordbruket kunna icke arbetsgivarna utan vidare avstånga driften, och därför te sig förhållandena där annorlunda än på industriens område. Det var åtminstone tidigare en liknande uppfattning utbredd rörande en del andra arbetargrupper. Jag tänker då särskilt på personalen vid järnvägarna. Man sökte flera gånger stifta särskild lagstiftning för dessa, därför att man icke heller där utan vidare kunde nedlägga driften, men man tycks på senare tid ha kommit till insikt om att det icke är nödvändigt att gå den vägen. Saken kan ordnas ändå.

Utskottets ordförande meddelade, vilket vi också själva ha erfarit, om vi läst utskottsutlåtandet, att utskottet icke haft anledning att egentligen sysselsätta sig med eller undersöka förhållandet nere i Möre, och han förklarade, att det ej intresserade honom. Med den utgångspunkten kan jag möjligen förstå den ställning, som utskottet intagit i det utlåtande, som det avgivit, ty annars vore det verkligen svårt att förstå, att utskottet behandlat en motion som denna rörande ett förhållande som det föreliggande utan att i något avseende över huvud yttra sig om det föreliggande fallet, huruvida man anser, att det är fullt juste eller ej. eller vilka åtgärder, som borde vidtagas i någon riktning, med bortseende från detta krav, att det måste vara någon särskild arbetaravtalslagstiftning för jordbruket.

Innan jag går in på den punkten, skulle jag vilja göra en anmärkning med särskild hänsyn till det föreliggande fallet, även om det ej inverkar så mycket på detta. Man har i dessa dagar talat så mycket om dem, som ställt sig fientliga gentemot jordbruket och dess krav. Jag undrar, om vårt lands jord-

Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.
(Forts.)

brukare ha några farligare fiender än de kolleger, som i dessa dagar handla på det sätt som dessa Mörebönder gjort, icke därför att det kommer att inverka på mitt ställningstagande till frågan om åtgärder till jordbrukets hjälp, men jag tror ej, att jag misstager mig alltför mycket, om det i alla fall kommer att inverka. I det avseendet hade det väl varit särskilt av behovet påkallat, att vårt lands jordbrukare hade kunnat få så pass disciplin inom sina egna led, att icke en del gått åstad i desperation och handlat på det sätt, de här gjort. Ty märk väl, här är det icke fråga endast om att man har olika meningar om de löneförmåner, som det kan anses skäligt att bevilja, utan här anser man sig stå i sådan överhöghetsställning, att man varken vill resonera med arbetarna eller åtlyda förlikningsmannens kallelse för att möjliggöra en undersökning om sättet, hur en uppgörelse skall kunna träffas. Personer, som handla på det sättet ansvarslöst, visa naturligtvis, att det behöves någon åtgärd från det allmännas sida för att bringa dessa människor åtminstone inom ramen av vad som kan anses tillständigt från arbetsgivarpartens sida.

När nu utskottet och särskilt dess ordförande så strängt håller på att denna fråga över huvud ej kan behandlas eller upptas till behandling och avgöras isolerat, utan måste tas in inom ramen av hela detta komplex, som man här kommer in på, så fort man rör sig om förhållanden inom jordbruket, nämligen en särskild lagstiftning för jordbrukets förhållanden, så förefaller det väl ändå litet märkvärdigt, om det icke skulle vara möjligt och av behovet påkallat att vidtaga några speciella åtgärder för att se till att förhindra, att så pass upprörande moment förekomma i samband med arbetskonflikter som de som förekommit nere i Kalmar län. Ty, mina herrar, visserligen är det svårt för de arbetare, som blivit utkastade från sina lägenheter, men skola vi se noggrannare på saken, kan det ställa sig ganska tveivelaktigt, vilkendera parten som förlorar mest på sådana åtgärders vidtagande, arbetarna eller arbetsgivarna. Och när man vidare påpekar, att riksdagen redan för tolv år sedan avlät en skrivelse, vari begärdes utredning rörande särskild lagstiftning på jordbrukets område, och man menar att man skulle ha tryckt på regeringarna, att de skulle fullfölja detta och komma fram med något förslag, så visar väl denna tveksamhet — d. v. s. att det gått tolv år sedan dess utan att något åtgjorts, trots att man vidtagit den åtgärden att avlägsna den gamla tjänstehjonstidgan — att man är ganska oklar, huruvida det är klokt och möjligt att fullfölja denna lagstiftning inom den ram, riksdagen dragit upp i sin skrivelse rörande särskild avtalslagstiftning för jordbruket. Beträffande denna fråga, är jag av den bestämda uppfattningen, att en dylik särskild lagstiftning icke behöves, och därest den kommer till stånd, kommer den möjligen endast att ha till uppgift att kringskära arbetarpartens rörelsefrihet i fråga om att använda de medel, som äro nödvändiga för densamma för att komma upp i en något så när hygglig levnadsstandard. Vi skola ej inbilla oss, att det är så anmärkningsvärt olika förhållanden härvidlag, utan i den mån organisationstanken vinner utsträckning bland jordbrukets arbetare, komma alldeles samma principer och tillvägagångssätt, som, då industriens arbetare började organisera sig, ansågos alldeles omöjliga, att vinna tillämpning även på jordbrukets område. Detta envisa fasthållande vid att det skall ske på annat sätt, leder icke till annat än ett uppskjutande med ordnandet av sådana moment, som möjligen kunna vara av behovet påkallade för att icke tillspetsa förhållandena mer än nödvändigt är på jordbrukets område.

Det förefaller mig sålunda vara synnerligen svårt att motivera, varför icke utskottet kunnat vara med om en så blygsam framställning som den som innefattas i reservationen, nämligen att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning på i motionerna angivna grunder, avseende att skapa skydd mot vräkning vid arbetskonflikter av arbetare, i vars avlönings-

villkor bostadsförmån ingår, och att utredningen jämte förslag i ärendet förelägges 1931 års riksdag.

Det är ju nogsamt bekant för dem som varit med litet längre, att när konflikterna började på industriens område och industriarbetarna började organisera sig, ansågs det vara en lika påtaglig rätt för arbetsgivarna att i sådana fall tillgripa samma åtgärder som lantpatronerna i Möre gjort nu. Men utvecklingen har i alla fall lärt även arbetsgivarna på industriens område, att även om de ha juridisk rätt att gå till sådana ytterligheter, visa förhållandena, att de förtjäna ingenting på det utan snarare förlora. Jag är övertygad om att våra lantpatroner förr eller senare få lov att lära sig detsamma, d. v. s. att de icke förtjäna något på att till det yttersta använda sig av den juridiska rätt, som den nuvarande lagstiftningen medger dem på detta område. Det vore därför, menar jag, betydligt bättre och av större effektivitet, om man särskilt anser sig representera jordbruket och vad därmed sammanhänger, att söka åstadkomma en så pass modern uppfattning bland arbetsgivarna på detta område, att dessa arbetsgivare lärde sig räkna med de realiteter, som de numera ha att räkna med, och icke på detta sätt komma och tillämpa medeltidsfasoner, som man verkligen inte trodde, att man år 1930 skulle behöva bevittna i vårt land. Det vore till gagn icke endast för arbetsgivarna i jordbruket utan för hela jordbrukets ställning som sådant, ty jag vill än en gång erinra om att med sådana exempel för ögonen som dessa förhållanden i Möre är det begripligt, att man kanske tycker som så, att det är icke så tacksamt att träda in för en verklig hjälp åt de representanter för jordbruket, som handla på detta sätt gentemot sina arbetare.

Då jag, herr talman, har den bestämda övertygelsen, att någon särskild lagstiftning för jordbruksförhållandena icke är av nöden påkallad och icke heller har någon speciell uppgift att fylla, men då jag däremot anser, att det bör vara en samhällets angelägenhet att på sätt, som det är möjligt, träda in för att vi icke skola behöva uppleva mer sådana upprörande fall som de, vilka tidigare förekommit inom industrien men som nu särskilt förekommit på jordbrukets område i Södra Möre, skall jag be att i frågans nuvarande skick få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Clemedtson: Herr talman! I en stor del av vårt lands tidningspress har den lantbrukande befolkningen där nere i Södra Möre utmålats såsom varande synnerligen hjärtlösa och osociala individer. Även här i riksdagen synes man benägen för sådana uttalanden, ehuru väl det som här sagts endast är ett mycket svagt eko av vad som förekommit inom den socialdemokratiska pressen i landet. Jag för min del finner det därför på sin plats, att man här i riksdagen inlägger en gensaga mot detta orättvisa förfal. De lantbrukare och arbetsgivare, det här gäller, äro nämligen synnerligen respektabla personer, som lika mycket behärta sina arbetares väl som någon annan. Att det i alla fall blivit konflikter där nere, berodde icke därpå — det ber jag herrarna bemärka — att det var någon skiljaktighet i fråga om avlöningsförhållandena, utan i fråga om avlöningsförmånerna voro arbetarna och arbetsgivarna överens. Det gällde frågan om avtalets form, huruvida det skulle vara kollektiva eller enskilda avtal. Och det blev, herr talman, enligt mitt förmenande, en politisk fråga, som man slutligen stannade vid. Alltså var det icke några rent humanitära synpunkter, som gjorde sig gällande därvidlag utan en ren politisering av frågan.

Jag har följt med Södra Mörekonflikten mycket noggrant, därför att i det län jag tillhör, Blekinge län, hade vi en konflikt samtidigt med Södra Mörekonflikten, fastän det icke talades så mycket om den. I Blekinge län erbjödos lantarbetarna på den gård, där konflikt uppstod — det var icke på min gård —

*Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbete-
konflikter.
(Forts.)*

Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.
(Forts.)

avtal, men icke förty blevo arbetsgivarna i Blekinge län chikanerade i den socialdemokratiska pressen. I Södra Möre i Kalmar län framkastade man beskyllningar mot arbetsgivarna, därför att de icke ville gå med på något kollektivavtal. I Blekinge län lades kritiken ifrån socialdemokratiskt håll på en annan linje.

Det var som sagt för att inlägga en gensaga emot den orättvisa bedömning, som arbetsgivarna i Södra Möre blivit utsatta för, som jag, herr talman, begärt ordet.

Den förste ärade talaren i denna debatt, herr Norman, yttrade, att arbetsgivarna i Södra Möre voro så pliktförgätna, att de icke infunno sig till det sammanträde, till vilket de blevo kallade, utan länsstyrelsen måste, sade herr Norman, i enlighet med gällande lag och förordning ålägga arbetsgivarna att komma till sammanträdet. Jag skall nu be att i all blygsamhet få fråga herr Norman: vilken lag och vilken förordning var det, som kunde ålägga lantarbetare arbetsgivarna där att komma till sådana sammanträden? Jag vore mycket tacksam att få uppgift på, vilken lag och förordning herr Norman åberopade.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wagnsson: Herr talman! Då jag representerar den bygd, som blivit inblandad ganska mycket i denna diskussion, anser jag mig skyldig att säga några ord.

Jag ber först få inlägga en mycket bestämd gensaga emot den siste ärade talarens anförande här. Han sökte bagatellisera de åtgärder, som från lantbrukarnas sida i Södra Möre vidtagits, och syntes vilja karakterisera den kritik, som dessa åtgärder framkallat, såsom orättvist förtal. Naturligtvis är jag överens med honom om att åtskilliga av de bönder, som äro inblandade i denna konflikt, äro att hänföra till en kategori av ytterst respektabla personer, men det handlingssätt, som från deras sida vidtagits, är av den karaktären, att det förtjänar i den offentliga debatten att allvarligen brännmärkas.

Det är icke riktigt, som den siste ärade talaren här gjorde gällande, att denna strid egentligen icke skulle vara någon facklig strid utan en strid av politisk karaktär eller, som han uttryckte det, att man sökt politisera frågan. Den redogörelse, som herr Norman här lämnat över förhållandena, är alldeles riktig, och jag tror icke, att någon skall kunna på allvar bestrida den.

Det gäller här, såsom redan förut under diskussionen blivit omnämnt, ett försök ifrån lantarbetarnas sida att åstadkomma fackliga organisationer för att tillvarata sina ekonomiska intressen. Det förhållandet, att dessa lantarbetare arbetsgivare förklarar sig kunna acceptera de ekonomiska villkor, som från vissa av dessa lantarbetare framförts, har i det sammanhanget mindre intresse. Det väsentliga är, att man ifrån deras sida vill förneka dessa lantarbetare den föreningsrätt, som Sveriges industriarbetare efter långa strider tillkämpat sig. Detta är frågans kärna. Vi skola inte leka kurragömma med varandra här, herr Clemedtson. *Om man vägrar att förhandla, om man vägrar att inlåta sig på något resonemang om kollektivavtal och inte ens vill diskutera lönefrågorna med dessa arbetares förtroendemän, föreligger en typisk föreningsrättsstrid.* Den saken är efter mitt förmenande alldeles klar.

Herr Clemedtson försökte också, som jag nämnde, bagatellisera det sätt, varpå man uppträtt från Möreböndernas sida i denna konflikt, och han drog en lans till försvar för Möreböndernas handlingssätt. Jag förmodar, att detta också innebar ett försvar speciellt för den sidan av frågan, som närmast har sammanhang med denna diskussion, nämligen vräkningsförfarandet. Jag skall med anledning därav be att få friska upp herrarnas minne något.

Det förhåller sig på det sättet, att gentemot de lantarbetare, som här blevo

föremål för vräkning, därför att de önskade tillvarata sin föreningsrätt, gentemot dem förför man icke med något mildt sätt, ty man kastade dem skoningslöst ut ur sina bostäder. Ett femtiotal familjer drabbades av vräkning; hustrurna, barnen och bohaget fördes ut ur bostäderna. En ledamot av andra kammaren, herr Karl Magnusson, som närvarit vid dessa vräkningar, berättade i en debatt om en detalj i denna fråga, som jag anser har ett visst intresse och som jag skall be att få anföra. »Det meddelades», sade han, »att det var en av familjerna, där det fanns ett sjukt barn.» Då denna kammarledamot fick reda på detta, ringde han upp provinsialläkaren och anmodade honom att göra ett sjukbesök. »Han kommer, men går inte in till den sjuke, utan kör först upp till huvudgården och gör ett besök hos godsägaren, med vilken han, förmodar jag, hade ett längre samtal. Först efter en längre stund gör han ett besök hos familjen med det sjuka barnet. När landsfiskalen, som hade att övervaka vräkningen, fick se tillståndet i den familjen sade han: Jag åtar mig icke ansvaret för följderna av att vräka denna familj, med mindre läkaren utfärdar intyg om att detta icke medför någon risk för den sjuke pojken. Läkaren hade vid undersökningen konstaterat, att den sjuke hade över 38 graders feber, och kunde icke avgöra huruvida han led av difteri eller någon annan svårartad sjukdom. Sedan landsfiskalen mottagit detta meddelande, förklarade han, att han icke kunde företaga någon vräkning. Då skriver läkaren på stående fot ut ett intyg, vari han säger, att det icke föreligger någon risk vad den sjuke angår att företaga vräkningen, trots att läkaren själv vid undersökningen av sjukdomsfallet haft stora betänkligheter i detta hänseende. Dagen efter vräktes familjen.»

Jag vädjar till denna kammares ledamöter, om man verkligen kan anse ett sådant förfaringssätt vara av beskaffenhet att det, på sätt herr Clemedtson här försökt göra, bör försvaras.

Herr Lagerbjelke anförde i sitt yttrande här, då han inlade en gensaga emot utskottets ordförande, bl. a. att han var rädd för att åtgärder i motionernas syfte skulle göra arbetsgivarna rätt värlösa emot lantarbetarna. Mina herrar, jag tror, att kammaren vid närmare eftertanke måste säga, att den replik, som herr Winberg lämnade på denna punkt, hade sin fulla giltighet. Jag tillåter mig lämna en liten beskrivning över hur dessa lantarbetare nu behandlas. Det är ytterligare ett belägg för riktigheten av vad herr Winberg yttrade i denna fråga.

Vissa av de lantarbetare, som här äro under diskussion, ha bostäder, som äro under all kritik. Vid vräkningarna i Södra Møre framkom bl. a., att i en bostad, från vilken vräktes en familj, omfattande hustru och fem barn, »i golvet voro stora råtthål, nödtorftigt tilltäppta med trasor. Fönsterbågarna uppruttna och hakarna avrostade. Pappen i taket hängande i smutsigula 'fuktböljor' och av papp och tapeter på väggarna endast rester här och var av mycket gamla 'ärgångar'. Till allt detta kommer, att väggarna voro fullkomligt rörliga av väggohyra.» Beträffande en annan bostad heter det: »Allt vad som är sagt om den förra bostaden kan sägas om denna, med tillägg att taket här i stället för att vara pappbeklätt en gång för mycket länge sedan målats i mörk gödselbrun färg. Under årens lopp har den gjorts obestämbar av kackerlackor och väggohyra, men mittpartiet gick i avgjort svart, emedan rummet — litet och lågt i taket — måste upplysas med fotogenlampa. Elektrisk belysning fanns nämligen inte, men däremot fanns sådan i — närliggande ladugård och svinhus! I denna lägenhet om 1 rum och kök ha åtta personer haft sin varelse i tre års tid.»

Exemplen äro belysande och kunde mångfaldigas. Jag undrar verkligen, när man ser, under vilka förhållanden den arbetargrupp det här gäller lever, om man med bibehållet allvar kan tala om att denna arbetarklass är en sådan

*Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.
(Forts.)*

Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.
(Forts.)

maktfaktor, att de stackars godsägarna skulle bli värnlösa, i fall man skyddade lantarbetarnas rätt till bostäder vid arbetskonflikter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som finnes fogad till detta utskottsutlåtande.

Herr **Boberg**: Jag tror för min del, att herr Wagnsson i sitt anförande målade förhållandena där nere alldeles för mörka. Om någon av dessa bönder, som det här gäller, vore medlem av kammaren och finge stiga upp och svara på ett sådant anförande, skulle han lämna en förklaring, som säkerligen skulle tillfredsställa alla dem, som inte alldeles ha *bestämt* sig för att gå emot Mörebönderna, hur det nu än ligger till i verkligheten. Jag känner en del av dessa bönder. De äro mycket hederliga, snälla och goda människor, och säkerligen skulle de ha velat komma överens med sina arbetare, och en del arbetare skulle säkerligen också ha velat komma överens med dem; men så kom politiken in i frågan och arbetarna gingo mycket bryskt till väga. Bönderna hade ett avtal med arbetarna, men den 23 juli bröto arbetarna sina avtal, såväl de skriftliga som de muntliga avtalen, ehuru de gällde till den 24 oktober samma år. Här har icke yttrats ett ord till klander över dessa arbetare, som bröto avtalen på detta sätt.

Vidare är det ju klart, såsom här framhållits av greve Lagerbjelke och flera andra, att en lantgård måste skötas och skötas av folk, som ha bostäder på gården. När nu en lantbrukare icke kan få de personer, som han har i sina bostäder, att arbeta, var skall han då inhysa det nya folket, som han behöver för att driva sitt lantbruk? Var skall han skaffa bostäder åt dem? Skola de bo ute i den fria naturen i tält eller i uthusen, skulle det vara rättvist? Dessutom förekommer mången gång under sådana strejker ett grymt djurplågeri, som man icke tager hänsyn till. Där kanske det finns högmjolkande kor i ladugårdarna, folket nekar att mjölka dem och att giva kreaturen det foder, som de behöva. Vad skall lantbrukaren taga sig till i ett sådant läge? Skola hans göranden och låtanden dikteras ifrån Folkets Hus här i Stockholm? Skall han finna sig i de lagar och förordningar, som utfärdas ifrån den sidan, även om det skulle medföra hans ekonomiska ruin? Det kan man väl icke begära av bönderna.

Det har nu här gjorts jämförelse mellan lantgårdar och industrier, särskilt har man talat om järnbruken, men den jämförelsen håller icke, ty då en strejk utbryter vid ett industriföretag, ett bruk, så får det företaget stå stilla under strejken, men en lantgård måste skötas även om strejk pågår och då måste ovillkorligen de personer, som skola sköta lantbruket, ha bostäder. De kunna icke behandlas sämre än djur. Det vore ju högst orätt. Jag tror, att man blåst upp denna konflikt till alldeles för stora dimensioner i den socialdemokratiska pressen, där man framställt dessa stackars bönder i Södra Møre som riktiga människohatare och som exempel på människor, som äro långt efter sin tid, despotiska och omedgörliga i alla avseenden.

När dessa vräkningar omsider måste verkställas, hade man ordnat med film-fotograf för att filma händelsen och man ställde till med allt möjligt rabalder för att framställa förhållandet på sådant sätt, att man skulle få dessa bönder i en dålig dager; dessa filmer skulle sedan gå över vita duken på städernas biografier. På det sättet skulle man reta upp arbetarna och folket i allmänhet genom att visa dem, hur förskräckligt man behandlade arbetarna i det mörka Småland.

Om nu någon av motionärerna eller någon av dem, som talat för ett bifall till motionen, ägde en lantgård och blev utsatt för samma yrkanden som dessa bönder i Södra Møre blevo utsatta för, så undrar jag, hur de skulle göra — om de skulle böja sig. Det är lätt att säga, att de skulle böjt sina stolta nackar

dessa bönder. Men herrarna må förlåta mig, om jag tycker det är bra, att det finns några, som stå med styva nackar i detta land, där det finns allt för många, som böja sig för krav, som de icke skulle böja sig för.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på motionen.

Herr Norman: Jag hade icke tillfälle att avlyssna diskussionen i utskottet, när frågan realbehandlades där, utan kom på grund av sjukdomsfall att få vara närvarande endast vid beslutet. Jag hörde således icke hur debatten gick där, men jag är mycket villig att fritaga utskottets ärade ordförande från den beskyllning om de obotfärdigas förhinder, som jag tolkade ut ur utskottsutlåtandet. Men nog tror jag, att det var just de obotfärdigas förhinder som här ifrån annat håll tagit sig uttryck i debatten, som legat till grund för flertalet av utskottsledamöternas ställning och bakom motiven för utlåtandet.

Herr Boberg framhöll såsom en giltig anledning till att vräkningarna i Södra Møre söktes och vidtoges, att här hade arbetarna begått avtalsbrott. Ja, jag har här ett avtryck av den inlaga till Göta Hovrätt med krav på vräkningarnas inställande, som fackföreningens advokat inlämnade. Där framhålles det, att den undersökning, som han vidtagit över arbetarnas anställningsvillkor, visade, att av de 57 i konflikten indragna arbetarna hade endast fyra skriftliga kontrakt, som voro underskrivna av bägge parterna, och övriga arbetare eller 53 stycken saknade ett uttryckligt avtal. Det hade endast varit en personlig uppgörelse på det sätt som ofta sker i detta fall, tänker jag mig, nämligen så att här söker en person plats och arbetsgivaren säger till honom: »Du får så och så mycket i lön!» Och så börjar han arbeta utan att det är några avtalsenliga bestämmelser om vare sig arbetstid eller bostadsförmåner preciserade. Därför kan man här icke tala om, att ett verkligt avtal förelegat.

I samma inlaga skulle herr Clemedtson kunna få svar på sin förfrågan. Här säges det, »att arbetsgivarna kallades därvid genom länsstyrelsens försorg, varvid avskrift av lagens bestämmelse om parts skyldighet att infinna sig till förhandling inför förlikningsmannen bifogades». Och räcker icke detta, så kan herr Clemedtson läsa i Svea Rikes lag i lagen om medling i arbetstvister, given Stockholms slott den 28 maj 1920, där det i § 4 står: »Det åligger de tvistande att efterkomma förlikningsmannens kallelse.» Jag tror således, att jag icke har sagt för mycket, då jag yttrade, att länsstyrelsen här fick ålägga dessa arbetsgivare att komma till ett förlikningssammanträde i överensstämmelse med lag och förordning.

I själva sakfrågan. frågan om skydd mot vräkning eller icke, har jag inte mycket att tillägga till vad som här blivit sagt. Jag vidhåller, herr talman, det yrkande, som jag tidigare framställt.

Herr Wagnsson: Herr talman! Efter den siste ärade talarens replik till herr Boberg kan jag inskränka mig till att till protokollet få fastnaglat, att herr Boberg, som själv anser sig företråda en speciellt kvalificerad, kristen livsåskådning, här uppträtt till försvar för de vräkningar, som varit påtalade, och att han till och med uttalat sin beundran för att det i vårt land finns, som han uttryckte det, några, som stå med styva nackar.

Herr Boberg: Herr Norman sade i sitt anförande, att det endast fanns skriftliga avtal beträffande fyra av de i konflikten indragna arbetarna, men att de andras avtal icke voro skriftliga. Det är ofta så ute på landet, herr Norman, att när en husbonde tager en tjänare i sin tjänst eller en arbetare,

*Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.
(Forts.)*

*Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.*
(Forts.)

komma de överens om såväl, hur och vad tid han skall arbeta som vad han skall ha för sitt arbete; men de skriva icke alltid upp det. Hittills har det varit så i Sverige, att en man har stått vid sitt ord, och bönderna stå i allmänhet vid sitt ord i det avseendet och mena, att det är som om det vore skrivet. Detta kan förklara, varför de icke hade förnyade skriftliga avtal beträffande fler än dem, som advokat Hemberg uppgivit i sin inläga till hovrätten.

Vidare vill jag gentemot herr Wagnsson säga, att vi icke skola blanda in det kristliga här, ty, då det gäller den saken, vad som är kristligt eller icke kristligt, är det bäst att hemställa allt till Honom, som icke dömer efter vad som för ögonen är utan dömer en rätt dom. Så den frågan lämna vi åt ett annat forum.

Jag vill även nämna, att såvitt jag blivit riktigt underrättad, har det insamlats för dessa strejkande och blockadvakter bortåt 100,000 kronor genom fackföreningarna. Dessa pengar ha ströts ut i en onödig strid efter vad jag tycker. Om man för dessa medel hade inköpt tio gårdar för 10,000 kronor stycket och skänkt dessa gårdar till arbetarna där nere samt sagt: Här få ni nu bli edra egna arbetsgivare och leja arbetare att jämte er sköta dessa jordbruk till er egen och andras fördel — då hade man gjort dem en verklig tjänst därmed och höjt dem i ekonomiskt avseende. Men nu har man spillt ut dessa pengar på gatan.

Jag skall be att få belysa, hur bitter striden är där nere i Södra Möre genom att omnämna ett förhållande. Det var en slaktare ifrån Ryssby, som varit modig nog att sälja kött ifrån de blockerade gårdarna. Han är personligen icke rädd, det kan jag försäkra. I Kalmar blev han emellertid nekad servering på en automat, därför att han gjort denna skadliga gärning. Ett annat exempel. Jag hade, då jag var hemma sist, besök av en vedhandlare, som sade: »Är det icke förskräckligt med dessa blockader och hur kunna de få fortbestå på detta sätt? Det är en gubbe här uppe, som lagar selar. När selarna till mina hästar gått sönder, har jag alltid vänt mig till honom för att få dem lagade. När jag nu kom till honom med samma begäran, förklarade han, att han, stackaren, varit på dessa gårdar i Södra Möre och lagat selar där. För den skull har han blivit förklarad i blockad. Om jag nu låter laga en sele hos honom, blir jag också förklarad i blockad med avseende på hela min rörelse, och de taga brödet ifrån mig.» På samma sätt är det med en hel del handlande över allt där i trakten. Hela samhället har kommit in i en förfärlig strid genom den taktik, som tillämpas. Jag tror, att om herrar socialdemokrater ville gå litet lugnare till väga i detta avseende och framhålla plikt och ansvar för sina egna i stället för att ensidigt predika plikt bara för dem, som stå på den andra sidan, skulle det utan tvivel vara en välsignad sak för humanitet och frid i detta land.

Herr Westman: Jag ber att få med några ord söka återföra diskussionen till den principiella fråga, som det här egentligen gäller. Flera av de talare, som här uppträtt, ha riktat sig emot den principiella ståndpunkt, som utskottet itagit, när det ställt sig avvisande till motionen. Sålunda har t. ex. herr Hagman yttrat, att enligt hans mening det mycket väl borde kunna gå för sig att nu upptaga frågan om en lagstiftning rörande arbetarnas bostadsförmåner till en isolerad behandling. Jag ber då att få erinra därom, att motionen endast åsyftar sådana fall, där en arbetares nyttjanderätt till bostaden är beroende av ett för honom gällande arbetsavtal. Det torde vara tydligt, att man icke kan lagstifta om denna rätt till bostad utan att samtidigt lagstifta om det arbetsavtal, varom denna rätt är beroende.

Herr Winberg har med dessa ord också fått svar på den fråga, som han riktade till mig, när han sade: varför är icke utskottet med om en så blygsam be-

gäran som den som framställts i motionerna? Jag ber för min del att få till herr Winberg och de övriga herrar, som företrätt samma sida som han, rikta den frågan: Varför kunna icke herrarna vara med om en sådan socialt välgörande begäran som min, nämligen att vi skola taga upp frågan om en arbetsavtalslagstiftning?

*Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.
(Forts.)*

Herr Winberg: Jag förstår mycket väl, att herr Boberg icke vill, att man skall nämna religionen i detta sammanhang därför att det i regel blir en så ofantlig skillnad mellan religion utlagd i teorien och praktiserad i det verkliga livet.

När herr Boberg sedan sökte komma ifrån hela frågan genom att hänskjuta bedömandet till den, som rätt dömer, skulle det emellertid vara intressant att få litet närmare adress på denne domare. Men även om vi nu skulle taga frågan från religiös synpunkt, funderar jag ganska starkt på hur det skulle komma att ställa sig för herr Boberg, om man hänskötte denna frågas bedömande till hans egen religionsstiftare. Jag är inte alldeles säker på att denne skulle ställa sig på Möreböndernas sida i detta fall. Det är vidare här konstaterat — såsom redan förut framhållits — att herr Boberg just är den, som in amplissima forma, utan något som helst förbehåll, inte bara ansett det vara fullkomligt berättigat, som arbetsgivarna nere i Södra Møre hava förfarit, utan han önskar även, såvitt jag kunde förstå honom, att övriga arbetsgivare på jordbrukets område skulle visa samma »styva nackar» som Mörebönderna. När man hör det, är det så mycket mera begripligt, att herr Boberg härvidlag vill skjuta religionen åt sidan. Herr Boberg tyckte också, att det var riktigt vanvettigt, att arbetarna i övrigt hade samlat ihop 100,000 kronor, vilka, såsom han uttryckte sig, nu »äro kastade på gatan». Ja, det är det enda vapen arbetarna ha, att de i sin solidaritet försöka hjälpa sina betryckta klasskamrater. Och jag undrar, om inte detta, när det kommer till kritan, är en lika vacker religion som den, som tagit sig uttryck i både herr Bobergs och Möreböndernas uppförande härvidlag.

Herr Olsson, Olof: Jag visste inte, herr talman, att herr Westman hade begärt ordet när jag begärde det, och jag visste ju heller inte, att han skulle yttra sig på det sätt han gjorde. Det var nämligen behövt efter herr Bobergs yttrande, att någon försökte att återföra diskussionen till vad den gäller. Det är ju inte automathistorier eller slaktarbedrifter eller sådant, som vi nu ha under diskussion, utan det gäller ju helt andra och som jag förmenar allvarligare saker.

Jag kan inte neka till att jag tycker, att andra lagutskottets utlåtande är litet underligt. Det förefaller mig, som om man sökte komma ifrån sin sak. Vi få visserligen reda på hur det under de senare årens lopp har gestaltat sig med avseende på andra lagutskottets förhållande till denna fråga, och vi få också i utskottets utlåtande veta, att frågan om en för jordbruket lämpad avtalslagstiftning alltjämt kvarstår olöst. Ja, vi komma omsider i detta utlåtande fram till den slutsatsen, att det för tillfället ingenting är att göra åt saken; i varje fall kan man inte upptaga den fråga, som nu föreligger, ensam för sig.

Nu frågar jag: Om man tar alla de faktorer med i betraktande, som tränga sig på en, när man det minsta tänker över denna fråga, är då den slutsats, som andra lagutskottet här kommer till — är den verkligen riktig? Jag går ut ifrån, att de ärade medlemmarna i utskottet såväl som vi andra människor ha en samhällssyn. De tänka sig väl någonting i fråga om samhället i dess olika förgreningar och funktioner och hur detta samhälle bäst reder sig. De ha väl någon mening om hur utvecklingen bör gå — vad det är som främjar

Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.
(Forts.)

denna utveckling och vad det är som hindrar den. Det förefaller mig, som om vi människor i denna kammare och för övrigt i riksdagen måste ha en mening på dessa punkter. Här sitta vi ju och lagstifta i många olika ting rörande många olika förhållanden. Vi måste väl veta vad det är vi vilja, varthän vi sikta, varthän vi vilja att samhället skall utveckla sig. Jag tänker mig också, att vi väl allesammans här ha lagt märke till hurusom de allra flesta människor, var de än befinna sig, söka sig fram till någonting bättre, inte bara i ekonomiskt avseende utan också i många andra avseenden. Jag frågar: Är det meningen, att våra lantarbetare skola vara förmenade denna strävan här hemma hos oss? Om detta inte är meningen, hur skola de då gå tillväga för att förbättra sina villkor? Ja, vad skola de överhuvud taget göra? Skola de vandra in till städerna? Skola de som emigranter gå över de stora vattnen? Om de inte skola göra detta, om de skola stanna här hemma i lantbruksarbete — och lantbruket kan sannerligen inte ha någon nytta av att våra lantarbetare söka sig bort från fädernejorden — då måste de väl också ha utrymme här hemma att kunna förbättra sina villkor.

Hur är det nu, som våra arbetare inom industrien, och förresten arbetare inom vad yrke de än befinna sig, söka sig fram till bättre ekonomiska villkor och överhuvud taget till en bättre levnadsstandard och livsföring? Jag förmodar, att det inte är svårt att räkna ut detta. I allmänhet söka de sig fram genom självhjälp. De gå inte och vänta på att himmelen skall gripa in, och de gå heller inte och tro att arbetsgivarna skola hjälpa dem, utan de söka hjälpa sig själva — genom sammanhållning, genom fackföreningar och genom kollektivavtal. Skall man förmena lantarbetarna denna rätt till självhjälp? Eller var det inte detta, som skedde nere i Södra Möre? Här har presterats en vacker och gyllene målning av bönderna där nere och deras förhållande vid konflikten. Kanske det rent av inte är sant, att 34 familjer kastades ut på landsvägen? Det skulle vara bra att få veta detta. Är det således bara en saga, eller ett elakt tal av elaka människor?

Men om det är så, att lantarbetarna skola ha rätt till denna självhjälp, då komma också konflikter att äga rum. Med naturnödvändighet. Då frågar jag ytterligare: Är det rimligt, att lantarbetarna under sådana konflikter skola vråkas ur sina hem? Är det rimligt, att de skola leva under sådana förhållanden, att detta hot ständigt hänger över dem? Det står här i utlåtandet, att vad som reglerar dessa förhållanden är vissa stadganden i utsökningslagen, och det säges, att »ur humanitär synpunkt har i denna lag föreskrivits, att förordnande om vräkning i regel icke får verkställas förrän fyra dagar förflutit, efter det hyresgästen fått underrättelse om att verkställighet av förordnandet blivit sökt». Och det heter vidare, att utmätningsmannen kan medgiva skäligt anstånd med vräkning, dock högst sex dagar utöver nyss angivna tid. Detta är alltså den humanitära synpunkten. Men — stannar andra lagutskottets humanitet just här? Stannar herrarna Österströms och Granströms humanitet vid de fyra dagarna? Är allting sedan bra och väl beställt i deras ögon? Ha herrarna ingen som helst åstundan att åstadkomma någonting annat? Ha ni heller ingen mening om de linjer, enligt vilka förhållandena kunna göras bättre?

Ja, herr talman, detta är frågor, som inställa sig, när man ser det sätt, på vilket andra lagutskottet har behandlat en sak, som enligt den medföljande bilagan har en oerhörd betydelse för 70,000 människor i detta land. Jag kan personligen inte stanna på denna punkt. Om det är så, att vi inte vilja, att våra lantarbetare skola hållas kvar vid jorden såsom en otrygg och ofri pariasklass, om vi tvärtom vilja, att de skola kunna hålla jämna steg med utvecklingen inom andra samhällslager i vårt land, då få vi inte stanna där andra lagutskottet har stannat. Då böra dessa arbetare ha rätt till tak över huvudet

under alla livets skiften. De böra inte tvingas leva under det hotet att när som helst kunna kastas ut på landsvägen. Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

*Ang.
skydd mot
vräkning
vid arbets-
konflikter.
(Forts.)*

Häri instämde herrar *Schlyter*, *Sandén* och *Linder*.

Herr **Westman**: Jag ber endast att få säga det, herr talman, att det säkert skulle föra alltför långt, om man skulle följa den föregående ärade talaren ut på de områden, som han beträdde och som sträckte sig mycket vida.

Jag har begärt ordet, inte för att rätta de missuppfattningar beträffande utskottets ståndpunkt, som framträdde hos den ärade talaren, utan endast för att säga, att den ärade talarens anförande torde få fattas såsom ett uttryck för att han är villig att svara ja på den fråga, som jag framställde — att han sålunda för sin del är villig att medverka till att vi erhålla en arbetsavtalslagstiftning, avpassad för jordbrukets behov, och att vi därvid på ett rättvist och skäligt sätt reglera även den fråga, som har varit föremål för motionärer-
nas yrkanden.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt där-
under förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemstäl-
lan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Norman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-
ven varelse upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27,
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet rö-
stade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen om godkännande av en konvention angående internationella utställningar. *Konventions-
förslag ang.
internationella
utställningar.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 245, däri Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 28 februari 1930 och med överlämnande av texten till en i Paris den 22 november 1928 undertecknad konvention angående internationella utställningar, äskat riksdagens godkännande av ifrågavarande konvention.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet, med förmälan, att utskottet vid granskningen av förevarande konvention ej funnit anledning till erinran

Konventions-
förslag ang.
internationella
utställningar.
(Forts.)

mot Sveriges anslutning till densamma, hemställt, att ifrågavarande kungl. proposition måtte av riksdagen bifallas.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Konstitutionsutskottet har enhälligt tillstyrkt ifrågavarande proposition, men det betyder ej, att inte inom utskottet har rätt åtskillig tvekan. Denna tvekan grundade sig därpå, att originaltexten till konventionen icke var bifogad den kungl. propositionen. Utskottet har visserligen sedermera genom hänvändelse till departementet fått originaltexten till sig överlämnad och bifogar densamma till betänkandet. Men när nu utskottet tillstyrkt propositionen om Sveriges anslutning till denna konvention, så är det — jag ber att få betona det — uttryckligen med fäst avseende å originaltexten och icke med avseende å översättningen. Jag skulle för min del vilja uttala det önskemålet, att när denna konvention, sedan den blivit ratificerad, av Kungl. Maj:t publiceras i »Sveriges överenskommelser med främmande makter», den svenska översättningen måtte bli översedd och förbättrad. Den är nu i många stycken felaktig, den är i andra stycken vilseledande, och man måste fråga sig, hur det kan vara möjligt, att en så pass dålig översättning av en konvention är den enda text, som förelägges utskottet.

Jag skall tillåta mig att lämna endast ett par prov, som visa, att utskottet här har med fog kunnat vara tveksamt.

I den franska texten finnes på åtskilliga ställen ordet »manifestation». På alla de ställen, där det förekommer, har det precis samma betydelse. Men i översättningen förekomma tre olika uttryck. I ena fallet översattes det med ordet »utställning» (sid. 3); det är för trångt. På ett annat ställe, där man inte kunnat få något riktigt svenskt uttryck, översätter man det med »manifestation» (sid. 9 m. fl.); det är nu ingen översättning. Det franska ordet förekommer också på ett ställe, nämligen i det bifogade protokollet, där det översättes på ett tredje sätt, nämligen med ordet »företag», vilket är ett alltför vidlyftigt och omfattande uttryck (sid. 31).

Går jag sedan över till andra kapitlet, som det kallas, har detta i den franska texten till överskrift »Fréquence des expositions». Detta översattes med »Tidsbestämmelser för anordnande av utställningar» (sid. 5). Men vad kapitlet handlar om är den *tidsföljd*, som skall bestämmas med avseende å utställningars hållande, och kapitlet avser ingenting annat än frågan, hur ofta och med vilka mellanrum utställningar skola hållas. Uttrycket »tidsbestämmelser» är eljest använt i översättningen såsom den svenska motsvarigheten till uttrycket »délais» i den franska texten, och däremot har jag ju ingenting att erinra (t. ex. sid. 7).

Går jag sedan till artikel 12 (sid. 11), innehåller denna åtskilliga exempel på besynnerlig översättning. Jag bortser då ifrån att orden »tout pays» äro översatta med »varje stat», vilket får en underlig belysning, när man på sid. 35 ser på de socialistiska rådsrepublikernas unions förbehåll, där översättningen inte riktigt blir konsekvent eller kommer att stämma ihop med den franska texten. Jag håller mig till tre fall beträffande artikel 12. Det ena är uttrycket »majorité absolue» i den franska texten. Det är översatt med »enkel röstövertikt» i den svenska texten. Nu är det ju uppenbart, att här menas inte enkel röstövertikt. Om man har t. ex. 10 röster, så äro 4 röster enkel röstövertikt mot två andra meningar, företrädade vardera av 3 röster. Här är fråga om verklig absolut röstövertikt. Översättningen hade varit enkel, om man hade använt det även i Sverige brukade uttrycket absolut röstövertikt. Under punkt 2 talas om »ökning i utgiftsstaten». Den franska texten använder uttrycket »budget», vilket omfattar såväl inkomst- som utgiftsstat. Under tredje punkten heter det i den svenska översättningen »förkastande av en framställning från fördragslutande eller till konventionen ansluten stat». I den franska texten

finnes icke någon motsvarighet till orden »eller till konventionen ansluten stat»; det heter: »par un pays contractant».

Jag går därefter förbi åtskilligt och kommer så till artikel 18 (sid. 15). Där översättas de franska orden »franchise temporaire» med uttrycket »temporär tullfrihet», under det att hela artikeln innehåll hänvisar på såväl tullavgifter som andra avgifter, och det kan väl knappast vara riktigt att då använda uttrycket »temporär tullfrihet», när det franska uttrycket uppenbarligen avser även andra avgifter och när vad som sägs om andra sådana avgifter i övriga delar av artikeln i den svenska texten behörigen översatts.

Det finns många andra dylika uttryck, som jag skulle kunna omnämna, men jag har endast velat taga dessa såsom exempel på att här verkligen föreligger fog för den erinran, att en förnyad översättning kan vara och måste anses vara av behovet påkallad.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan. Jag gör det under den förutsättningen, att detta naturligtvis avser originaltexten och icke den bristfälliga svenska översättningen. Men jag tillåter mig också uttala det önskemålet, att riksdagen måtte för framtiden få såväl originaltexten som översättningen av konventioner, som föreläggas riksdagen, och att det som sagt blir en exaktare svensk översättning av denna konvention, när konventionen en gång publiceras. Det är nu inte alldeles främmande för Kungl. Maj:t att göra detta. Jag erinrar mig ett liknande fall för några år sedan, jag vill minnas, att det var fråga om den första översättningen av folkförbundsakten; den kom sedermera i en annan officiell översättning. Jag är inte absolut säker på att det var folkförbundsakten, men det var i alla händelser någon av de texter, som ägde samband med denna. Då det sålunda inte är någon enstaka företeelse, har jag ansett mig böra i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på förhållandet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkt 27, gjorda framställning ifråga om anslaget till arméns mathållning.

*Anslag till
arméns
mathållning.*

Uti den till riksdagen avlätna, den 3 januari 1930 dagteknade propositionen angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1930/1931 hade Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att öka ordinarie förslagsanslaget till mathållning, nu 6,494,000 kronor, med 415,000 kronor till 6,909,000 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte öka ordinarie förslagsanslaget till mathållning, nu 6,494,000 kronor, med 116,000 kronor till 6,610,000 kronor.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Widell, Svensson* i Kompermåla, *Lundell, Carl Gustaf Hammarskjöld, Wiklund, Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blådinge och *Holmgren* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte öka ordinarie förslagsanslaget till mathållning, nu 6,494,000 kronor, med 301,000 kronor till 6,795,000 kronor.

Herr **Widell**: Herr talman! Jämte mina partikamrater i statsutskottet har jag vid det nu föredragna betänkandet avgivit en reservation, i vilken vi yrkat, att mathållningsanslaget skall upptagas med ett belopp av 185,000 kro-

*Anslag till
arméns
mathållning.*
(Forts.)

nor utöver vad utskottets majoritet föreslagit. Anledningen till denna skiljaktighet mellan utskottsmajoriteten och reservanterna är icke, att vi skulle vara ense om beräkningen av priset för den s. k. normalportionen; där äro vi ense. Vi äro vidare ense om utbyte av militär handräkningspersonal mot civil personal vid ett antal matinrättningar, och vi äro ense om lämpligheten av att införa s. k. förrådsmän vid de centrala förråden. Men den fråga, vari vi skilja oss, är beräkningen av antalet tjänstgöringsdagar för den s. k. ersättningsreserven.

Då 1925 års riksdag fastställde utbildningstiden för linjen, utgick man ifrån att linjen skulle befrias från handräkningsgöromål, i den mån dessa icke kunde anses ingå i själva utbildningen, såsom förhållandet exempelvis är i vissa avseenden vid de truppförband, som ha hästar, eller i den mån det gällde sådana värnpliktiga av linjen, som efter uttagningen till linjen visade sig icke vara lämpliga för verklig vapentjänst och som därför skulle överföras till handräkningsgöromål. Men i övrigt var det avsett, att handräkningsgöromålen skulle bestridas av ersättningsreserven och att linjens tjänstgöringsdagar sålunda uteslutande skulle komma att användas för utbildning i vapentjänst. Det har nu alltifrån början visat sig, att så icke har varit möjligt. Det antal tjänstgöringsdagar, som anslagits för ersättningsreserven, har icke varit tillräckligt för att hela den på ersättningsreserven belöpande delen av handräkningsarbetet skulle kunna utföras av denna, utan linjen har måst tagas i anspråk för handräkning i en tyvärr synnerligen stor utsträckning.

Vid förra riksdagen föreslog nu Kungl. Maj:t, att antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven på grund härav skulle ökas. Detta förslag vann icke riksdagens bifall. Kungl. Maj:t har nu återkommit med förslaget i något modifierad form. Kungl. Maj:t har föreslagit, att tjänstgöringsdagarna för ersättningsreserven skola beräknas till 1,070,000. Då reservanterna äro av den uppfattningen, att detta antal tjänstgöringsdagar eller, rättare sagt, detta antal minskat med 15,000 dagar — som kunna avgå, därför att utskottet föreslår en utsträckt användning av civil personal vid matinrättningarna — sålunda ett antal av 1,055,000 tjänstgöringsdagar, är nödvändigt för att linjen skall befrias från handräkningsgöromål, såsom år 1925 förutsattes, ha vi ansett oss böra ansluta oss till Kungl. Maj:ts förslag med den lilla ändring, som jag nu nämnt. Utskottsmajoriteten har däremot minskat det av Kungl. Maj:t beräknade antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven med icke mindre än 200,000 utöver de 15,000, med vilka vi minskat detsamma, och därigenom blir följden, att 200,000 tjänstgöringsdagar för linjen komma att tagas i anspråk för handräkningsgöromål i stället för att de borde användas för utbildningsändamål.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! I det beslut, som riksdagen i följ fattade i fråga om antalet dagar, ingick ett dagantal av 950,000 för ersättningsreserven. Denna siffra tillkom på det sättet, att i 1925 års beslut ingingo 875,000 dagar, av vilka 155,000 avsågo en del värnpliktiga, vilka uttagits till linjetjänst men befunnos icke vara lämpliga för ändamålet och som därför fingo övergå till ersättningsreserven. Dessa 155,000 dagar ansågos icke bliva fullt uttagna och presterade, och detta gjorde, att vi i följårets beslut inlade 20,000 dagar extra. Därtill kommo 15,000 dagar för underofficersskolan i Uppsala, och därutöver tillade vi ytterligare en extra siffra 40,000 dagar — summa 950,000 dagar.

Såsom den föregående ärade talaren redan har omnämnt, hava vi emellertid i år godkänt Kungl. Maj:ts proposition jämväl i det avseendet, att man skall införa civil personal för mathållningen vid de flesta truppförbanden. Vi ha i detta avseende till och med gått ett steg längre än Kungl. Maj:t, allt i hopp

om att detta skall bereda allmän tillfredsställelse. Jag hade nu från början den uppfattningen, att man kanske kunde stanna vid vad Kungl. Maj:t i år hade föreslagit och successivt övergå till civil personal. Emellertid voro flera av utskottets ledamöter av den uppfattningen, att man borde gå längre, och då jag i övrigt sympatiserar med denna anordning, som visat sig synnerligen lämplig på de ställen, där den redan genomförts, har jag icke velat motsätta mig detta. Genom antagande av civil personal för mathållningen sparades med Kungl. Maj:ts förslag 140,000 dagar, och genom det tillägg, som utskottet har gjort, hava vi åstadkommit en ytterligare besparing av 15,000 dagar. Detta utgör sålunda 155,000 dagar. Av dessa hava vi endast tillgodogjort oss 100,000 dagar, vadan riksdagens beslut i fjol alltså blir ytterligare förbättrat med 55,000 dagar.

Nu kan ju någon fråga, varför man i år behöver lägga till dessa 55,000 dagar, då beslutet i fjol stannade vid 950,000 dagar. Därpå vill jag svara, att det ju kan vara möjligt, att man icke omedelbart efter den 1 juli är beredd att övergå till den nya ordningen vid samtliga ifrågasatta truppförband. För att man icke skall kunna rikta någon anmärkning mot oss i den punkten, ha vi ansett, att man bör lägga till ytterligare 55,000 dagar utöver vad som beslöts i fjol. Jag är också övertygad om att det skall räcka.

Man säger naturligtvis alltid, att man bör vara rädd om linjetjänstarna och att dessa icke böra sysselsättas med handräckningsarbete. Jag instämmer däri, men jag tror också, att man av rena sparsamhetsskäl kan begränsa sig till vad vi här föreslagit. Det är min övertygelse, att man med god vilja att ordna det hela på bästa sätt mycket väl skall få det att gå ihop.

Ett bevis på att vi i ekonomiskt avseende ha gått något längre än i fjol är ju, att vi ökat fjolårets slutsumma med 116,000 kronor.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Malmberg**: Herr Johan Nilsson hade en del uttalanden, som föranleda mig att bemöta hans framställning.

Det gäller först 1925 års beräkningar. Jag har redan förut varit i tillfälle att belysa, hur det utan någon som helst tvekan kan konstateras, att man 1925 räknat fel på ungefär 200,000 dagar. Den siffra på 875,000 dagar, som herr Johan Nilsson nämnde, var det antal, som upptogs i den socialdemokratiska propositionen, men efter denna tidpunkt ha tillkommit icke endast underofficersskolan med 15,000 dagar och ett par andra saker, som herr Johan Nilsson nämnde, utan även Göta garde i Stockholm och i Vaxholm. Vidare har det tillkommit två kompromissregementen, Södra skåningarna och Väster-norrlands regemente. Det har också tillkommit bilkompanier vid trängen. Det fanns dessutom bevisligen i beräkningarna icke en enda dag upptagen för sjukdom och för tjänstledighet för ersättningsreservisterna, utan man hade, när man kom till siffran 875,000, endast och allenast räknat ihop behovet av dagsverken. Följden av dessa förbiseenden i beräkningarna är, att vi fått ungefär 200,000 dagar mindre än vad som matematiskt efter 1925 års synnerligen snävt hållna beräkningar verkligen behöves. Bristen har icke mer än till ungefär en tredjedel kompensrats genom de förhållanden herr Johan Nilsson nyss omnämnde. Utgångspunkten för diskussionen är således från herr Johan Nilssons sida felaktig.

Jag kan understryka vad från herr Widells sida nämndes om vikten av dessa anslag för att linjetjänstarna skola kunna erhålla nödvändig utbildning. Icke minst från socialdemokratiskt håll angavs med synnerligen stor skärpa, att det var den nödvändiga förutsättningen för att kunna gå ned till den korta utbildningstid, som 1925 beslutades. Men man har icke infriat detta ens i

*Anslag till
arméns
mathållning.*
(Forts.)

den mån, som borde vara den oundvikliga följden av 1925 års beslut. Därtill kommer, att erfarenheten mycket snart visade, att man hade räknat för knappt. Trots övergångsårens tämligen rikliga handräckningstillgång, vilken bland annat behövdes med hänsyn till svårigheterna vid övergången, har det varit nödvändigt att i ganska stor utsträckning taga i anspråk linjetjänstare, och det har varit förhållandet även under nästförflutet år. Det oaktat har en hel del arbeten av olika slag icke kunnat utföras. Som i propositionen också nämnes, har bland annat kasernvården i betydande utsträckning blivit eftersatt på grund av bristande tillgång på handräckningsmanskaper.

Nu göra herr Johan Nilsson och utskottets majoritet gällande, att man kan minska föregående års siffra, 950,000, till 850,000, och man tillägger, att egentligen skulle denna minskning ha uppgått till 155,000 dagar. Även denna framställning är i allt väsentligt fullkomligt felaktig, ty de anordningar, varmed denna minskning motiveras, funnos till allra största delen även föregående år och i stor utsträckning redan tidigare, i det Kungl. Maj:t försöksvis tidigare tillämpat den s. k. individuella utspisningen och vidare försöksvis haft ett antal förrådsmän anställda med avlöning från anslaget till extra utgifter, så att den verkliga minskning, som uppkommer i dagantalet genom nya åtgärder, som skulle inverka på nästa budgetår, sannolikt icke ens uppgår till 50,000 dagar. Det måste således vid ett bifall till utskottets förslag fortfarande bli en betydande brist på handräckningsdagar. Denna brist gör sig allt mer och mer gällande på den grund, att antalet i ersättningsreserven inskrivna är så abnormt stort. Under det att man i 1925 års proposition räknade med ungefär 7,000 man, har under de sista åren på grund av synnerligen stora årskullar antalet varit uppe vid omkring 17,000 man. Enligt värnpliktslagen skall dagantalet ungefär jämnt fördelas på samtliga ersättningsreservister i depåttjänst. Följden har blivit, att i stället för att värnpliktslagen säger, att 140 dagar må uttagas, är genom nu utfärdade bestämmelser detta dagantal nedbringat till 60, och det måste sannolikt, därest utskottets förslag vinner riksdagens gillande, drivas ned med ytterligare tio à femton dagar. Följden av dessa täta ombyten blir naturligtvis den, att behovet av handräckningspersonal ökas, genom att det vid skarvarna med nödvändighet går bort en avsevärd tid för utrustning av de nyinryckande och för att sätta dem in i förhållandena. Ju mer man minskar dagantalet vid dessa stora årskullar, dess mindre blir alltså möjligheten att få tillräcklig valuta av handräckningstjänsten.

Herr Johan Nilsson ville slutligen framhålla utskottets vilja att av detta göra det bästa möjliga genom att påvisa, att mathållningsanslaget även efter utskottsmajoritetens förslag undergått en viss ökning. Men denna ökning motsvarar endast en del av de besparingar, som uppkomma genom den minskning av antalet handräckningsdagar, vilken man föreslagit med hänvisning till den nyinförda individuella utspisningen, vars kostnader äro lagda på mathållningsanslaget.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag förstår så väl herr statsrådets anspråk på handräckningsdagar. Det göres ju olika framställningar. Man gör beräkningar och uttalar önskingar från alla militära håll. Herr statsrådet har dock icke kunnat tillmötesgå allt, utan även han har ju tidigare fått göra vissa begränsningar av de från myndigheterna uttalade önskemålen. Då han säger, att jag har felaktiga utgångspunkter, kan jag emellertid icke alls dela hans mening. Det är sant, att vi i försvarsutskottet ökade på med ett par regementen, men 1925 års beslut upptager 875,000 dagar med hänsyn just härtill. Herr statsrådet kan ju säga, att det är felräknat. Den saken vill jag inte

gå in på för dagen, men utan att vilja draga upp någon lång debatt om just dessa frågor tror jag, att det föreslagna antalet bör kunna räcka till.

Sedan sade herr statsrådet, att även i fråga om de 155,000 dagarna är utgångspunkten oriktig. Ej heller här förstår jag, vad meningen är. Herr statsrådet räknar själv med att man genom att införa civil personal vid de av Kungl. Maj:ts föreslagna truppförbanden skulle spara 140,000 dagar, och när då utskottet ökar på med ytterligare några truppförband, så ger det 15,000 dagar. Jag förstår då inte, hur den av mig anförda siffran skulle kunna vara felaktig. Det enda man kan säga är ju, som herr statsrådet kanske samtidigt tillade, att man redan förut tillgodogjort sig en del av dessa fördelar genom att man successivt infört ifrågavarande personal. Men detta förändrar icke den faktiska siffran 155,000.

Vad sedan beträffar ökningen, föreslår utskottet faktiskt en ökning av 116,000 kronor mot i fjol, och det är i alla fall en utgift, som troligen många av kammarens ledamöter finna onödig, men som vi icke kunna komma ifrån, men som därför icke mindre bör observeras av reservanterna och deras anhängare. Jag tror därför, att det med god vilja från myndigheternas sida alldeles säkert skall vara möjligt att få dagantalet att räcka, och om man mera rationellt använder den arbetskraft, som står till förfogande, skall det säkerligen också gå ihop. Man kan alltid, såsom skett i propositionen, skrämman med att viss materiel icke kan bli ordentligt tillsedd, men jag ber att få säga, att man i det avseendet har kunnat göra anmärkingar långt tidigare, då det funnits uppsjö på handräkningspersonal. Med god vilja tror jag nog, att man skall ha möjlighet att se till, att man även i detta avseende skall bli tillfredsställd.

Herr statsrådet **Malmberg**: Herr talman! Jag vill till bemötande av åtskilliga uttalanden här anförda några siffror. I Kungl. Maj:ts proposition nr 50 år 1925 säges, att för den gemensamma handräkningstjänsten behövas 1,050,000 tjänstgöringsdagar. Det framgår i fortsättningen, att man beräknar, att därav 175,000 skola fullgöras av från linjetjänst till handräkning överförd personal. Det återstår således 875,000. Jag konstaterar, att detta står i propositionen. Ingen ökning har således gjorts med hänsyn till kompromissregementena. Sedan kom 1927 års beslut om förläggning av Göta garde både i Stockholm och Vaxholm, och därefter har underofficersskolan tillkommit. Antalet tjänstgöringsdagar är emellertid oförändrat, och ingen hänsyn har tagits till sjukdomsfall och tjänstledighet. Herr Nilsson framhöll, att antalet enligt 1925 års beslut fastställdes till 875,000. Ja, det är sant, och det nämnde jag också, men jag påpekade, att detta beslut berodde på att man i kompromissen glömde att draga ut konsekvenserna på denna punkt.

I fråga om möjligheten att draga ifrån de 140,000 dagarna eller 155,000, som det nu blir, hänvisar jag till sid. 10 i utskottets utlåtande. Av de sista raderna i det där återgivna yttrandet av departementschefen framgår, att de 140,000 dagarna hava frändragits i Kungl. Maj:ts förslag, men där från det verkliga behovet, vilket beräknats till 1,300,000 dagar.

Vad slutligen kostnadsökningen beträffar, framstår det genom att kammaren nu till sin behandling endast har frågan om mathållningsanslaget, som om det uppstått en ökning av 116,000 kronor, men eftersom antalet handräkningsdagar minskats med 100,000 och varje tjänstgöringsdag kostar mellan 2 kronor och 2 kronor 25 öre, behövs det endast en ganska enkel räkning för att visa, att man samtidigt med den lilla ökningen här vinner en dubbelt så stor besparing, fast på anslag, som icke just nu äro under kammarens behandling.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag får säga, att herr statsrådets siffror egentligen icke bevisa mer än riktigheten av vad jag tidigare sagt.

Anslag till
arméns
mathållning.
(Forts.)

Sedan har jag inte annat att uppehålla mig vid än det beslut, som fattades 1927. Jag medger, att man då gjorde vissa omplaceringar, men antalet är ju i alla fall i stort sett lika. Om vi dela ett regemente och lägga hälften här och hälften t. ex. i Vaxholm, är det ju bara en omplacering inom den ram, som redan finnes. Detta behöver alltså icke föranleda någon ökning av antalet dagar.

Herr Rosén: Det förekommer fortfarande vid truppförbanden, att ersättningsreservister användas för arbete, som icke bör utföras med sådan personal, och en grundlig upprepning på det området är nog alldeles nödvändig, innan man kan gå med på någon ökning.

Därtill vill jag tillägga, att om statsrådet hade följt riksdagens uttalande i fjol och inrättat det nya utspisningssystemet vid ett större antal truppförband, hade nog förhållandena blivit litet gynnsammare redan nu än vad fallet möjligen kan vara. Riksdagen ökade ju på anslaget till extra utgifter med 100,000 kronor under uttalande, att det nya utspisningssystemet med användandet av civil personal skulle införas i större utsträckning. Men så har tyvärr icke skett. Den framställning, som arméförvaltningen gjorde, blev förvånansvärt nog blott till en viss del bifallen.

Det är sant, att antalet truppförband något ökades utöver vad som föreslogs i 1925 års försvarsproposition, men å andra sidan får icke statsrådet glömma, att försvarsutskottet också minskade antalet kompanier vid åtskilliga regementen. Man får alltså inte räkna på det ensidiga sätt, som herr statsrådet gör.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Malmberg: Det framhölls av herr Johan Nilsson, att en omgruppering icke skulle medföra någon ökning i behovet av ersättningsreservister, liksom nu senast av herr Rosén, att en minskning av antalet kompanier vid vissa regementen skulle ha inflytande på denna handräckning. Det vill jag bestrida. Det gäller här den gemensamma handräckningen, och jag borde ju knappast behöva påpeka, att den i allra högsta grad är beroende just på antalet kaserner och förläggningar. Det gäller här nämligen icke blott mathållningen utan även den yttre ordningshållningen, tillsyn över förråden, belysningen, vägrenhållningen o. s. v., således i allt väsentligt sådant, som är omedelbart beroende på antalet truppförband, men däremot icke i så särskilt hög grad påverkas av truppförbandens storlek, därest variationen icke är allt för stor.

Herr Rosén kom även in på frågan om den individuella bespisningen och drog då in frågan om anslaget till extra utgifter och dess ökning samt gjorde i detta samband ett uttalande, som i någon mån förvånade mig. Det hör ju egentligen icke till detta ärende, men jag vill till en början påpeka, att det icke varit fråga om någon ökning i egentlig mening av anslaget till extra utgifter. Detta stod visserligen i riksstaten för 1928/29 upptaget till 300,000 kronor och 1929/30 till 400,000, men 1925 års försvarsutskott räknade med 400,000 kronor, och herr Rosén sade själv i sin proposition 1928, att eftersom det fanns en reservation på 150,000 kronor, kunde man för året minska siffran till 300,000. I propositionen förra året stod det, att eftersom det icke fanns någon reservation, behövdes de 400,000 kronorna. Det påpekades i detta sammanhang bland annat, att det gick betydande utgifter till den försöksvis anordnade individuella utspisningen. Arméförvaltningen kom mycket riktigt sedan före budgetårets början in med framställningar dels om fortsatt individuell utspisning under detta år, dels också om fortsatta försök med förrådsmän, sammanlagt upptagande, efter vad jag vill minnas, 96,000 kronor för den individuella utspisningen och omkring 25,000 kronor för förrådsmännen. Med erfarenhet om vilka svårigheter det är att få anslaget till extra utgifter att räcka till ansåg jag det vara nödvän-

dig att iakttaga en viss försiktighet vid ökningen av utgifterna för den individuella utspisningen.

I detta sammanhang vill jag påpeka, att vad som var anmält för riksdagen i följd låg till grund för statsutskottets behandling av frågan. Vid en senare tidpunkt, men innan riksdagens skrivelse kom, hade en ökning skett genom införande av individuell utspisning vid ett betydande antal regementen, vartill ytterligare lades två å tre, så att det antal truppförband, där den individuella utspisningen tillämpats och tillämpas under det nu löpande året, är ungefär dubbelt så stort som det, vilket anmälades i föregående års statsverksproposition.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 132, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 133, i anledning av väckta motioner angående utbetalande till förre detektivkonstapeln E. A. Clementz av viss ersättning.

*Ang.
ersättning till
f. detektivkon-
stapeln E. A.
Clementz.*

Uti en inom andra kammaren av herr *A. Vougt* m. fl. väckt motion (nr 387) hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att till förre detektivkonstapeln Ernst Alfred Clementz finge utbetalas ett belopp av 34,624 kronor 1 öre jämte fem procent årlig ränta därpå från den 4 juni 1928 ävensom ytterligare ett belopp av 1,286 kronor 50 öre.

Vidare hade uti en av samma motionärer väckt motion (nr 388) hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att till Clementz finge för ettvarrt av åren 1929 och 1930 utgå ett årligt understöd av 4,000 kronor, dock med avdrag för den inkomst, han kunde för sistnämnda år erhålla i statens eller kommunal tjänst.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen i anledning av herr *Vougt*s m. fl. motion II: 387 måtte be- myndiga Kungl. Maj:t att under visst i utlåtandet angivet villkor från anslaget till oförutsedda utgifter till förre kommissarien vid fästningspolisen i Bo-

Ang.
ersättning till
j. delevktivkon-
stapeln E. A.
Clementz.

den E. A. Clementz utbetala ett belopp av 20,000 kronor såsom ersättning för vissa honom åsamkade förluster:

b) att herr Vougts m. fl. motion II:388 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

(Forts.)

Herr **Hagman**: Herr talman! När jag i går afton genomläste det nu föredragna statsutskottsutlåtandet, fann jag det vara en mycket tråkig historia, som i utlåtandet delgives oss, och det förefaller oförklarligt, att en man, som intet fel begått, kan komma i den ställning, vari han nu befinner sig. Jag känner icke vederbörande och har icke från något håll blivit påverkad beträffande den motion, som nu föreligger till behandling, men jag vill säga, att det är i högsta grad egendomligt, att något sådant, som här skett, skall kunna inträffa i ett rättssamhälle, där man i andra avseenden, som även framgår av handlingarna, är ytterst noga med att se till, att alla möjliga rättsynpunkter bliva vederbörligen beaktade. Här har ju nämligen en ordinarie befattningshavare, anställd hos en kommun, i vederbörlig ordning sökt en befattning hos staten och utnämnts till ordinarie tjänst. Härigenom blev han nödsakad att avstå från den ordinarie kommunala tjänst, som han innehade. Emellertid utvecklade sig förhållandena på det sättet, att hans utnämning till statstjänst sedermera underkändes av Kungl. Maj:t och härigenom förlorade han icke allenast den sist erhållna utnämningen till en befattning i statens tjänst, utan även den tidigare innehavda kommunala befattningen. Han stod nu utan anställning, såvitt man av handlingarna kan utläsa. Han har tydligen under de tio år, som förflutit, sedan denna händelse inträffat, fört en ständigt kamp för att på något sätt få upprättelse.

Jag vill icke gå närmare in i denna frågas detaljer, men jag vill påpeka, att det vore önskvärt, om en sådan ordning kunde träffas, att ett återuppreparande av vad som här har skett icke skall behöva förekomma. Den ersättning, som nu föreslås från statsutskottets sida, måste, såvitt man av handlingarna kan döma, betecknas såsom synnerligen väl motiverad, och om det vore möjligt att från statens sida på annat sätt bereda denne man någon ersättning i form av anställning i statens tjänst, tror jag, att rättsmedvetandet hos alla dem, som ha trängt in i vad som här förekommit, skulle känna sig bättre tillfredsställt.

Jag har, herr talman, såsom saken nu ligger, intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr **Widell**: Då den föregående talaren slutade med yrkande om bifall till utskottets hemställan, hade jag egentligen inte behövt begära ordet, men jag skall i alla fall yttra mig för att säga, att jag fullkomligt delar hans uppfattning om nödvändigheten av att förebygga, att något sådant som här har hänt skulle kunna upprepas en annan gång. Jag tror dock icke, att någon risk härför föreligger.

Då emellertid den ärade talaren uttryckte en förhoppning om att det skulle vara möjligt att bereda löjtnant Clementz någon annan anställning i statens eller kommunens tjänst, vill jag säga, att denna uppfattning i högsta grad delas av statsutskottets första avdelning, som under veckor för att inte säga månader varit sysselsatt med detta ärende, och funnit att det är ytterligt synd om denne man. Jag vill därför uttala min livliga förhoppning om att det måtte vara möjligt att bereda honom någon anställning i statens tjänst. Hur det skall gå till, vet jag verkligen inte, men om det kunde ske, vore det utomordentligt lyckligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Kvarnzelius*.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förvarande utlåtande hemställt.

*Ang.
ersättning till
f. detektivkon-
stapeln E. A.
Clemenz.
(Forts.)*

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 134, i anledning av kamrarnas återremiss av statsutskottets utlåtande nr 88 angående anslag till förnyelse av kustfästningarnas båtmaterial, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Anslag till
tuberkulos-
sjukvårds-
anstalter
m. m.*

Herr **Svensson, Martin**: Herr talman! Såsom kammaren finner, har efter utdelningen av utskottsutlåtandet utdelats ett särskilt kartongblad, i vilket förekommer en rättelse av ett fel, som insmugit sig i det först utdelade utlåtandet.

För att full överensstämmelse skall råda mellan utskottets motivering och dess kläm, ber jag att få göra ett yrkande om en ändring av utskottets kläm beträffande mom. II punkt a) på s. 34, där det står: »samt att före den 1 juli 1931 må av det totala statsbidraget utgå sammanlagt högst 625,600 kronor, än även för en tid av tre år efter det ifrågavarande anstalt blivit genom medicinalstyrelsens försorg avsynad och godkänd, statsbidrag till driftkostnaderna vid anstalten med ett belopp för dag och patient, som med avseende å högst 162 vårdplatser med en krona överstiger det till tuberkulossjukhus i allmänhet utgående statsbidraget», o. s. v.

Jag ber att få yrka, att orden »med avseende å högst 162 vårdplatser» måtte få utgå och utskottets utlåtande i övrigt bifallas. Samma yrkande kommer att framställas i andra kammaren.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, att vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt skulle bifallas med den ändring, att de i punkten II a) förekommande orden »med avseende å högst 162 vårdplatser» utelämnades.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan oförändrad samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 2 juli 1915 (nr 261) angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen); samt

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa ändringar i den internationella luftfartskonventionen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt och av lotsverket disponerat markområde vid Oxelösund, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang.
märkning av
importerade
lantmanna-
produkter
m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 58, i anledning av väckta motioner angående vissa föreskrifter beträffande importerade lantmanna- och trädgårdsprodukter.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 3 i första kammaren av herr *Nilsson, Petrus*, m. fl. samt nr 5 i andra kammaren av herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utfärdande av bestämmelser om märkningstvång för importerade lantbruksprodukter och därmed jämförliga varor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling upptagit en inom andra kammaren väckt, likaledes till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 127, av herrar *Magnusson* i Skövde och *Aronson*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av en förordning, i vilken bestämdes, att, då följande från utländsk ort importerade varuslag, nämligen: äpplen, färsk potatis, tomater, gurkor, meloner, blomkål och sallat, salubjödtes, varupartiet i fråga skulle vara försett med iögonenfallande skylt, varpå funnes utsatt: »*Utländsk vara*», samt att i förordningen måtte bestämmas, att vid all partiförsäljning av utländska trädgårdsprodukter av nämnda varuslag å fakturan skulle angivas, att den vara, som vore föremål för överlåtelse, vore utländsk.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen i anledning av motionerna I: 3, II: 5 och II: 127 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande införande — utöver vad som redan nu gällde — av föreskrifter om ursprungs-beteckning av importerade lantmanna- och trädgårdsprodukter samt därpå efter vidtagna de åtgärder, vartill en dylik utredning kunde giva anledning.

Reservation hade anförts av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Carl E. Eriksson*, *Granath*, *Dalberg*, *Sköld* och *Uddenberg*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen i anledning av motionerna I: 3, II: 5 och II: 127 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t vid verkställande av en i utlåtandet omnämnd utredning rörande åtgärder för angivande av trädgårdsprodukters ursprung i samband med saluförandet inom riket även måtte taga under överblickande huruvida och i vilken omfattning dylika åtgärder jämväl borde vidtagas med avseende på lantmannaprodukter.

Herr Eriksson, Carl: Herr talman! Såsom herrarna torde finna, är vid detta utlåtande fogat en reservation av sex utskottsledamöter. Reservanterna anse, att något ställningstagande till de av herr *Petrus Nilsson* m. fl. i första kammaren och av herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl. i andra kammaren väckta motionerna icke kan göras i annan mån än genom ett bifall till den av herrar *Magnusson* i Skövde och *Aronson* i andra kammaren väckta motionen. Denna motion går ut på, att bestämmelser skola utfärdas, varigenom tillses, att vid salubjudandet av importerade lantmannaprodukter skall vara anbragt en iögonfallande skylt, som anger, att det är utländsk vara. Redan nu hava vi bestämmelser om ett märkningsförfarande beträffande importerade varor i alla de fall, då det rimligen kan gå för sig. Ett ytterligare utsträckande av detta märkningsförfarande skulle antagligen föra med sig, att varorna skulle bli mer eller mindre skadade. Ävenså måste man säga sig, att en varubeteckning på emballaget inte heller kan vara tillfyllest, därför att varor i många fall salubjudas efter deras skiljande från emballaget.

Då nu varken motionärerna eller utskottet hava kunnat angiva något enda

varuslag, som kan utsättas för märkning, utan att man behöver räkna med den risk, som jag har antytt, och det vidare kan anses, att Kungl. Maj:t icke kan vara mer uppfinningsrik, hava reservanternas ansett, att de inte kunde biträda de förut nämnda motionerna, men vilja gå med på en skrivelse till Kungl. Maj:t om bifall till den av herrar Magnusson i Skövde och Aronson väckta motionen med däri angivna åtgärder.

Med denna korta motivering, herr talman, tillåter jag mig att yrka bifall till den av herrar Johansson i Uppmälby m. fl. avgivna reservationen.

*Ang.
märkning av
importerade
lantmannan-
produkter
m. m.
(Forts.)*

Herr **Sederholm**: Herr talman! Utskottets och reservanternas yrkanden skilja sig egentligen i fråga om, vilken omfattning man vill, att den utredning, som sättes i gång, skall hava. Här är det ju så, att man vill hava en varubeteckning och ursprungsbe-teckning på trädgårdsprodukter, i den mån det är möjligt. Men vi, som utgöra utskottets majoritet, hava förutsatt, att detta även kan ske genom att det sättes på emballaget eller på annat sätt, och i vissa fall även genom märkning av själva varan. Reservanternas hava ansett, att en märkning av varan icke kan vara lämplig. I det fallet kan man ju möjligen hava olika meningar, men i varje fall anser majoriteten inom utskottet, att det inte skulle skada, utan tvärtom vara nyttigt, att varje form av angivnade av ursprunget, vare sig det sker vid försäljningslokalen eller, som man även tänkt sig, genom märkning av själva varan, må kunna bli föremål för utredning. Sedan må utredningsmännen kunna komma med det förslag, som de efter ett med så vidsträckt direktiv lämnat uppdrag kunna fram-lägga. Det kan inte vara riktigt eller klokt, att man skall lämna ett sådant uppdrag, redan på förhand begränsat, allra helst som utskottet i detta av-seende icke kunnat göra sådana förberedande undersökningar, att man verkligen är övertygad om, att icke märkningen i vissa fall kan vara en fram-komlig väg.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hem-ställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det för-slag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förkla-rade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson, Carl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningspropo-sition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville

*Ang.
märkning av
importerade
lantmannas
produkter
m. m.
(Forts.)*

rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna lägenheten Åsumtorp 341 i Norra Åsums socken av Kristianstads län;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område av kronoegendomen 1 mantal Spenshult nr 1 i Hallands län m. m.;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Anna Jonsson från erläggande av viss arrendeavgäld; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till staten av viss fastighet för anordnande av trädgårdsskola för norra Sverige m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang.
tidpunkten för
viss frågas
behandling i
kammaren.*

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av det återstående ärendet på föredragningslistan, jordbruksutskottets utlåtande nr 56, i anledning av väckta motioner angående bestämmelser om märkning av importerad havre medelst färgning, måtte uppskjutas till ett annat sammanträde.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad erhöll på begäran ordet och anförde: Jag kan inte finna någon anledning till att detta ärende skall stå kvar på föredragningslistan till ett kommande sammanträde. Föredragningslistorna bli nog tillräckligt belastade vid de kommande sammanträdena, utan att man uppskjuter ärenden, som äro i det skick, att de kunna avgöras. Klockan är ju inte mera än en kvart över fyra, och jag hemställer alltså, att ärendet måtte upptagas till avgörande och beslut fattas i ärendet.

Herr Klefbeck: Såvitt jag kan finna av de ärenden, som äro utdelade i dag, är det ett ytterst litet antal ärenden, vi ha att behandla nästkommande lördag, och jag tycker därför, att herr talmannens propos är synnerligen befogad och lämplig.

Herr andre vice talmannen: Då den fråga, som återstår till behandling på föredragningslistan, nämligen jordbruksutskottets utlåtande nr 56, kan anses ha ett visst sammanhang med andra åtgärder, som äro föreslagna vid denna riksdag till jordbrukets stödjande och vilkas behandling är hänskjuten till särskilda utskottet nr 1, tillåter jag mig föreslå, att kammaren ville besluta, att jordbruksutskottets utlåtande nr 56, i anledning av väckta motioner angående bestämmelser om märkning av importerad havre medelst färgning, måtte upptagas på föredragningslistan för det sammanträde, som infaller näst efter det, då särskilda utskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 108, angående vissa åtgärder till det svenska jordbrukets stödjande, blivit andra gången bordlagt, samt därvid uppföras omedelbart efter sistnämnda utlåtande.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Sedan detta yrkande nu kommit fram, har jag ytterligare anledning att yrka på att frågan nu måtte avgöras. Det förefaller mig, att denna fråga är alldeles fristående och

icke kan hava något sammanhang med eller något inflytande på de ärenden, som äro hänskjutna till särskilda utskottet.

Jag vidhåller mitt yrkande, att ärendet måtte avgöras omedelbart.

Herr **Reuterskiöld**: Jag kan mycket väl förstå, att om herr talmannen vill avbryta sammanträdet nu och kammaren därtill samtycker — mot vilket jag icke har någon erinran att göra — detta ärende uppskjutes, men då blir det första ärende på nästa föredragningslista. Grundlagsenligt går det inte att bestämma det annorlunda, sedan ärendet är två gånger bordlagt. Då *skall* det föredragas, och någon förändring efter andra bordläggningen kan, så vitt jag förstår, grundlagsenligt icke ske.

Herr **Kvarnzelius**: Naturligtvis vill jag inte uppta en konstitutionell tolkningsfråga till debatt med professor Reuterskiöld, men min erfarenhet som riksdagsman har lärt mig, att det åtskilliga gånger förekommit, att man en längre tid haft ett ärende stående sist på föredragningslistan, fast det blivit bordlagt, och det har aldrig föredragits vidare förr än vid det tillfälle, då det kommit till avgörande. Här föreligger ett sådant fall, där enligt min uppfattning, det riktigaste hade varit, att vederbörande utskott omedelbart efter särskilda utskottets tillsättande begärt att få överlämna denna motion till det särskilda utskottet för behandling. Då jordbruksutskottet icke gjort detta, återstår, så vitt jag kan finna, ingen annan möjlighet för kammaren, om den vill ha dessa ärenden avgjorda i ett sammanhang, än att gå till väga på det sätt, som herr andre vice talmannen föreslagit.

Herr **Reuterskiöld**: Den siste ärade talaren har alldeles rätt i att det efter bordläggning kan bestämmas ett visst sammanträde, då ärendet skall föredragas, men det är efter *första* bordläggningen. Efter grundlagens ord får efter *andra* bordläggningen något sådant icke förekomma, sedan ärendet uppförts å föredragningslistan bland de två gånger bordlagda ärendena.

Sedan herr andre vice talmannen återtagit sitt under överläggningen gjorda yrkande samt överläggningen förklarats slutad, gjorde herr talmannen propositioner, först därpå att behandlingen av jordbruksutskottets utlåtande nr 56 skulle uppskjutas till ett annat sammanträde samt vidare därpå att kammaren skulle besluta, att berörda utlåtande skulle företagas till avgörande omedelbart; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på uppskov med ifrågavarande ärendes behandling, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller herr talmannens förslag om uppskov till ett annat sammanträde med behandlingen av jordbruksutskottets utlåtande nr 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren, att nämnda utlåtande skall företagas till avgörande omedelbart.

*Ang.
tidpunkten för
viss frågas
behandling i
kammaren.
(Forts.)*

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmälde bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 189, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 12 maj 1897 (nr 27) för Sveriges riksbank, dels ock med förslag till lag, innefattande tillägg till 12 § i samma lag, m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att vad utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39 bifölles även av andra kammaren.

Anmälde och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckt motion angående ändrad arbetsfördelning mellan riksdagens justitieombudsman och dess militieombudsman;

statsutskottets utlåtanden:

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare jämte en i ämnet väckt motion;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till statens byggnadsbyrå;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen jämte en i ämnet väckt motion;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från återbetalning av vissa för kronan tillhöriga fastigheter erlagda kommunalutskylder m. m.;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter; och

nr 142, i anledning av väckta motioner om restitution till Svegs kommun av erlagd stämpelskatt för en till kommunen gjord donation;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 271, gjorda framställning angående anslag till bestridande av med ortnamnsundersökningarna i riket förenade kostnader jämte tre i ämnet väckta motioner; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 137, angående vissa pensioner, understöd och anslag från allmänna indragningsstaten, under punkt 6:o gjorda framställning angående anslag till materiel för det fysikalisk-kemiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 56 § förordningen den 19 november 1914 (nr 381) om arvsskatt och skatt för gåva;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316); och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1931 samt om uppgifter för den allmänna folkräkningen den 31 december 1930;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till förordning om ändring i vissa delar av hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 (nr 566); och

nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 (nr 398) om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen) dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till meteorologiska och hydrografiska undersökningar;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av årliga s. k. representativa jordbruksräkningar m. m. jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande vid Offers gård i Västernorrlands län av en fast försöksgård för jordbruket;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för utrotande av nötbromsen;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tjurbesiktningstvång jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 70, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för vissa föranstaltanden för ortsbefolkningen i östra Norrbotten.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.34 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
